

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΕΙΡΑΙΑ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΔΟΜΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΦΟΙΤΗΤΡΙΕΣ:

ΠΑΠΑΔΑΚΗ

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ

ΜΑΡΙΑ-ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ

ΚΥΡΙΑΚΗ

ΘΕΜΑ:

**ΜΝΗΜΕΙΑΚΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΧΩΡΟΙ ΣΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ
ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΘΗΒΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
ΕΝΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥΣ**

ΕΙΣΗΓΗΣΗ ΕΠΙΒΛΕΨΗ: Βαρελίδης Γ. Δρ. Αρχ.-Πολ/μος ΕΜΠ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ 2010

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	1
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	
Η Θήβα πριν και κατά την Μυκηναϊκή Περίοδο	4
1.1. Ιστορική αναδρομή της Θήβας	4
1.2. Μυκηναϊκή Θήβα	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	
Η εικόνα της Θήβας σήμερα	16
2.1. Γενικά	16
2.2. Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς	17
2.3. Θ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	17
2.3.1. Περιγραφή – Αρμοδιότητες	17
2.4. Πολιτισμός – Πολιτιστικοί Σύλλογοι	19
2.5. Μουσείο Θήβας	20
2.6. Αξιοθέατα	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	
Χάρτης μνημείων στο ιστορικό Κέντρο της Θήβας	21
3.1. Προϊστορικά Μνημεία	23
3.1.1. <i>ΗΛΕΚΤΡΑΙ ΠΥΛΑΙ</i>	23
3.1.2. <i>ΝΑΟΣ ΙΣΜΗΝΙΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ</i>	23
3.1.3. <i>ΟΙΩΝΟΣΚΟΠΕΙΟ ΤΕΙΡΕΣΙΟΥ (Πάρκο Πούρου)</i>	23
3.1.4. <i>ΠΡΟΤΙΔΕΣ ΠΥΛΑΙ</i>	23
3.1.5. <i>ΤΑΦΟΙ ΕΤΕΟΚΛΗ ΚΑΙ ΠΟΛΥΝΕΙΚΗ</i>	23
3.1.6. <i>ΟΙΔΙΠΟΔΙΑ ΚΡΗΝΗ</i>	24

	Σελ.
3.1.7. ΤΑΦΟΙ ΖΗΘΟΥ ΚΑΙ ΑΜΦΙΩΝΟΣ	24
3.1.8. ΚΡΗΝΗ ΤΗΣ ΔΙΡΚΗΣ	24
3.1.9. ΚΑΒΕΙΡΙΟ	24
3.1.10. ΚΑΔΜΕΙΟΝ	24
3.2. Βυζαντινά Μνημεία	25
3.2.1. ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ	25
3.2.2. ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΔΑ	25
3.2.3. ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ	25
3.2.4. ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΣ ΛΟΥΚΑΣ (Παλαιό νεκροταφείο)	25
3.2.5. ΑΓΙΑ ΦΩΤΕΙΝΗ	25
3.2.6. ΜΟΣΧΟΠΟΔΙ	25
3.2.7. ΑΓΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ	26
3.2.8. ΚΑΤΑΛΑΝΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ	26
3.2.9. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ	26
3.3. Μυκηναϊκή ακρόπολη - Καδμεία	26

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Ενοποιήσεις, Αναπλάσεις, Αναμορφώσεις	39
4.1. Πρόγραμμα Ενοποίησης Αρχαιολογικών Χώρων	39
4.2. Ανάδειξη αρχαιολογικών χώρων	42
4.3. Πρόταση του Ιδρύματος “Packard Humanities Institute (PHI) για τη Θήβα	44

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Σχολιασμοί για την σημερινή κατάσταση του ιστορικού κέντρου της Θήβας	46
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Φωτογραφικό υλικό από τους Μνημειακούς Δημόσιους χώρους στο Ιστορικό Κέντρο της Θήβας	48
Σχολιασμός φωτογραφικού υλικού	62

	Σελ.
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ	
Προτάσεις ενοποίησης, ανασκαφών, ανάπλασης στο ιστορικό κέντρο της Θήβας	64
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	70
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	71

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία έχει τίτλο “Μνημειακοί Δημόσιοι Χώροι στο Ιστορικό Κέντρο της Θήβας και προτάσεις ενοποίησής τους”. Στόχος μας με τις προτάσεις ενοποίησης των μνημειακών δημόσιων χώρων που αναλύονται σε ξεχωριστό κεφάλαιο είναι να παρουσιάσουμε και να αναδείξουμε τον αρχαιολογικό-πολιτιστικό πλούτο της περιοχής αυτής.

Οι προτάσεις μας κάτω από κατάλληλες συνθήκες και ανάλογη διαχείριση μπορεί να αποτελέσουν τον πιο ενδιαφέροντα υπαίθριο πόλο αναψυχής.

Ειδικότερα προβλέπεται η συντήρηση και ανάδειξη των όψεων των κτιρίων, που έχουν μέτωπο επί των οδών που ορίζει η προτεινόμενη ενοποίηση των μνημειακών δημόσιων χώρων στο Ιστορικό κέντρο της Θήβας. Με την συνεργασία του Υπουργείου Πολιτισμού, ομάδες αρχιτεκτόνων, αρχαιολόγων, μηχανικών κλπ. λαμβάνοντας επιπλέον και την πρόταση γνωστού ιδρύματος (μεγάλης εμβέλειας) για την ανάδειξη των μνημείων αυτών είναι δυνατόν, να δώσουν στα μνημεία την ξεχωριστή έμφαση βελτιώνοντας και την καθημερινή ζωή της πόλης.

Το έργο προβλέπει διαμορφώσεις πεζοδρόμων και κοινοχρήστων χώρων, την πολεοδομική οργάνωση της περιοχής και την αισθητική αναβάθμιση του περιβάλλοντος. Η παρέμβαση αυτή αποτελεί στην ουσία τη ραχοκοκαλιά της ενοποίησης και από την επιτυχία του συγκεκριμένου έργου θα κριθεί σε μεγάλο βαθμό και η γενικότερη επιτυχία όλου του έργου.

Προβλέπεται τέλος δημιουργία ραμπών για άτομα με κινητικά προβλήματα και όδευση τυφλών.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ως μία εκ των αρχαιότερων πόλεων της Ελλάδας, η Θήβα διαθέτει εντυπωσιακό αρχαιολογικό πλούτο, ο οποίος ωστόσο δεν έχει αναδειχθεί, όπως ίσως θα του άρμοζε. Διάφορα συμφέροντα (κατασκευαστικά – εργολαβικά) εμπόδισαν την ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων της Θήβας. Στο σημείο της Καδμείας, απέναντι από το αρχαιολογικό μουσείο, εκεί όπου βρίσκεται σήμερα το συνεδριακό κέντρο της πόλης, τα αρχαία που εντοπίστηκαν «χάσκουν» αμήχανα και παραμένουν αναξιοποίητα για πολλά χρόνια. Οι τοπικές αρχές της Θήβας επιμένουν και ζητούν πλέον από την κυβέρνηση να βοηθήσει προς την κατεύθυνση της ενοποίησης των αρχαιολογικών χώρων. Το εγχείρημα στηρίζει και η Επιτροπή Προσωπικότητων της Θήβας με επίτιμο πρόεδρο τον Αρχιεπίσκοπο Ιερώνυμο.

Τίτλος της πτυχιακής μας εργασίας είναι «Μνημειακοί Δημόσιοι Χώροι στο Ιστορικό Κέντρο της Θήβας και προτάσεις ενοποίησής τους». Στόχος μας είναι να παρουσιάσουμε μέσα από μια ιστορική αναδρομή τους μνημειακούς δημόσιους χώρους της Θήβας, να προτείνουμε εναλλακτικές προτάσεις για την ενοποίησή τους ευελπιστώντας ότι θα μπορέσουμε να προσθέσουμε ένα μικρό λιθαράκι που είναι όνειρο ζωής τόσων ανθρώπων επιστημόνων και μη που ζουν στη Θήβα, με κύριο άξονα την βελτίωση και ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς της πόλης της Θήβας, αλλά και του ευρύτερου πεδίου της.

Η εργασία μας χωρίζεται σε επτά κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζουμε μια ιστορική αναδρομή της Θήβας από τα αρχαία χρόνια.

Στο δεύτερο κεφάλαιο περιγράφουμε τη σημερινή εικόνα της Θήβας. Γίνεται αναφορά στη Θ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων (υπάγεται στο Υπουργείο Πολιτισμού), περιγράφοντας τις αρμοδιότητές της. Αναφέρουμε τους διάφορους πολιτιστικούς συλλόγους που δραστηριοποιούνται στη Θήβα καθώς και τα κυριότερα αξιοθέατα της περιοχής.

Προχωρώντας στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζουμε τα μνημεία που βρίσκονται στο ιστορικό κέντρο της Θήβας (Προϊστορικά, Βυζαντινά μνημεία). Επικεντρωνόμαστε στη μυκηναϊκή ακρόπολη-Καδμεία.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύουμε τα κυριότερα χαρακτηριστικά ενός προγράμματος ενοποίησης αρχαιολογικών χώρων, τα μέσα (οπτικοακουστικά, υλικοτεχνική υποδομή κ.α.) που χρειαζόμαστε για την καλύτερη ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων. Παρουσιάζουμε μια σημαντική πρόταση του ιδρύματος Packard για την ανάδειξη, ανάπτυξη των μνημειακών δημόσιων χώρων στο ιστορικό κέντρο της Θήβας.

Στο πέμπτο κεφάλαιο σχολιάζουμε τη σημερινή κατάσταση του ιστορικού κέντρου της Θήβας.

Στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζουμε ένα φωτογραφικό υλικό από τους μνημειακούς δημόσιους χώρους στο ιστορικό κέντρο της Θήβας μετά από επιτόπιες επισκέψεις που πραγματοποιήθηκαν τον Οκτώβριο 2009 και τον Μάρτιο 2010.

Τέλος στο έβδομο κεφάλαιο αναλύουμε προτάσεις ενοποίησης και ανάπτυξης, στο ιστορικό κέντρο της Θήβας.

Κλείνοντας θέλουμε να ευχαριστήσουμε την κα. Βαρελίδου Π. και τον κ. Βαρελίδη Γ., καθηγητές του ΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ, για τη καθοδήγηση και βοήθειά τους καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης της πτυχιακής μας εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η Θήβα πριν και κατά την Μυκηναϊκή Περίοδο

1.1. Ιστορική αναδρομή της Θήβας

Τα όρια της Βοιωτίας στην αρχαιότητα ήταν περίπου τα ίδια με τα όρια του σημερινού Νομού, με τη διαφορά ότι περιλάμβανε και το κομμάτι της Λοκρίδος προς τον Ευβοϊκό κόλπο, ενώ η περιοχή Διστόμου και Αράχοβας άνηκε στην αρχαία Φωκίδα. Στα νότια η αρχαία Βοιωτία συνόρευε με την Αττική και τη Μεγαρίδα και στα βορειοδυτικά με την Οπουντία Λοκρίδα και τη Φωκίδα. Όπως η σημερινή έτσι και η αρχαία, είχε διέξοδο στον Ευβοϊκό και τον Κορινθιακό κόλπο. Τα φυσικά λιμάνια της ήταν οι Αλές, η Λάρυμνα και η Ανθηδών στο βόρειο Ευβοϊκό, η Κρεῦσις, οι Σίφες η Τίφα και οι Κορσίες στον Κορινθιακό. (Δημακοπούλου Κ. και Κόνσολα Ν., 2003)

Η περιοχή της Βοιωτίας είναι κλεισμένη ανάμεσα στα βουνά Πάρνηθα, Κιθαιρώνα, Ελικώνα, Παρνασσό, Χλωμό Όρος, Πτώο και Μεσσάπιο. Στο κέντρο σχηματίζονται οι δύο μεγάλες εύφορες πεδιάδες της, η Κωπαΐδα στο Βορρά, απ' όπου περνούν οι ποταμοί Βοιωτικός Κηφισός και Μέλας και η πεδιάδα του Ασωπού στο Νότο. Στα βόρεια της Θήβας υπάρχουν οι δύο μεγάλες λίμνες, η Υλίκη και η Παραλίμνη. Λίμνη ήταν στην αρχαιότητα και η Κωπαΐδα, που στα νεώτερα χρόνια με αποξηραντικά έργα έγινε εύφορη πεδιάδα. (<http://el.wikipedia.org/wiki>)

Οι έρευνες που έγιναν ως σήμερα στη Βοιωτία, έδειξαν ότι τα παλιότερα ίχνη κατοικήσεως ανήκουν στην Παλαιολιθική Εποχή, όταν ο άνθρωπος ζει ακόμη από το κυνήγι και δεν έχει μόνιμη κατοικία. Στο σπήλαιο Σεϊντί της Κωπαΐδας, κοντά στην Αλιάρτο, βρέθηκαν εργαλεία από πυριτόλιθο που χρονολογούνται γύρω στο 12000 π.Χ. ή λίγο αργότερα, δηλαδή στη Νεώτερη Παλαιολιθική.

Στη Νεολιθική Εποχή (7000-2800 π.Χ.), με την εισαγωγή της γεωργίας και της κτηνοτροφίας, δημιουργούνται μόνιμοι οικισμοί σε διάφορες θέσεις της Βοιωτίας. Σύμφωνα με την παράδοση η περιοχή κατοικείται από προελληνικά μεσογειακά φύλα, τους προϊνδοευρωπαϊούς Λέλεγες, Έκτηνες, Άονες, Τέμμικες και Ύαντες. Πιο πυκνά κατοικημένη είναι η περιοχή της Κωπαΐδας, με σπουδαιότερο κέντρο τον Ορχομενό. Αξιόλογα ευρήματα έδωσε και η σπηλιά

του Σαρακηνού στη βορειοανατολική άκρη της Κωπαΐδας. (Δημακοπούλου Κ. και Κόνσολα Ν., 2003)

Η Πρώιμη Εποχή του Χαλκού (2800-1900 π.Χ.), που ακολουθεί τη Νεολιθική, είναι σε ολόκληρη την Ελλάδα εποχή ακμής, αφού με τη χρήση του πρώτου μετάλλου, αλλάζει ριζικά η οικονομία και η κοινωνική οργάνωση και πυκνώνουν οι επαφές ανάμεσα στις διάφορες περιοχές. Στην κεντρική και νότια Ελλάδα η εποχή αυτή ονομάζεται Πρωτοελλαδική. Σ' ολόκληρη τη διάρκεια της η Βοιωτία είναι πυκνά κατοικημένη και έχει μερικούς πολύ αξιόλογους οικισμούς, στον Ορχομενό, στις Λιθαρές, στη Θήβα, στην Εύτρηση, στη Δροσιά (τύμβος Σαλγανέως) και στις όχθες της Παραλίμνης. Σημαντικά είναι τα αρχιτεκτονικά λείψανα που βρέθηκαν σε μερικούς από τους οικισμούς αυτούς, όπως τα κυκλικά οικοδομήματα του Ορχομενού (σιταποθήκες), ο μεγάλος λιθόστρωτος δρόμος στις Λιθαρές και τα δύο μεγάλα αψιδωτά κτήρια στη Θήβα. Νεκροταφεία της εποχής αυτής αποκαλύφθηκαν στις Λιθαρές και την Παραλίμνη. Όπως δείχνουν τα ευρήματα, η Βοιωτία άρχισε από την Πρωτοελλαδική Εποχή και συνέχισε και αργότερα να έχει επαφές με γειτονικές περιοχές. Τα λιμάνια του Ευβοϊκού κόλπου θα χρησίμευαν για την επικοινωνία με την Εύβοια και τις Κυκλάδες, ενώ τα λιμάνια του Κορινθιακού με την Πελοπόννησο, φαίνεται πως οι πρώτοι Ινδοευρωπαίοι Προέλληνες (Πελασγοί) έχουν ήδη εγκατασταθεί στη Βοιωτία, και, γύρω στο τέλος της Πρωτοελλαδικής Εποχής, έρχονται ίσως και οι πρώτοι Έλληνες, οι Δαναοί. (Τσάκου-Κονβερίνα Τ., 2003)

Στη δεύτερη φάση της Εποχής του Χαλκού στην Ελλάδα, που είναι γνωστή ως Μεσοελλαδική (1900-1600 π.Χ.), σημειώνονται μεγάλες αλλαγές. Στην κεντρική Ελλάδα φτάνει τώρα ο κύριος όγκος των ελληνικών φύλων. Είναι φανερή γενικά μια καθυστέρηση στην πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη, ιδιαίτερα στις δύο πρώτες φάσεις της εποχής. Στην κεραμική όμως, όπου ήδη από το τέλος της προηγούμενης εποχής χρησιμοποιείται ο κεραμικός τροχός, σημειώνεται πρόοδος με τα περίφημα μινυακά αγγεία. (Τσάκου-Κονβερίνα Τ., 2003)

Η τρίτη φάση της Εποχής του Χαλκού, η Υστεροελλαδική ή Μυκηναϊκή, όπως είναι γνωστή, είναι η λαμπρότερη περίοδος της προϊστορίας της ηπειρωτικής Ελλάδος (1600-1100 π.Χ.). Την εποχή αυτή χτίζονται σε διάφορες θέσεις ισχυρές οχυρωμένες ακροπόλεις, μεγαλόπρεπα ανάκτορα και

μνημειακοί θολωτοί τάφοι και φτάνουν σε μεγάλη άνθηση η ζωγραφική, η ελεφαντουργία, η μεταλλοτεχνία και η χρυσοχοΐα. Η Βοιωτία γνωρίζει μεγάλη ακμή και γίνεται μια από τις σημαντικότερες περιοχές της μυκηναϊκής Ελλάδος, όπως δείχνουν τα ευρήματα των ανασκαφών και η σπουδαία θέση που κατέχει στη μυθολογία και στις αρχαίες παραδόσεις. Κατοικείται στο βορειοδυτικό τμήμα της (Ορχομενός) από τους Μινύες και στο νότιο (Θήβα) από τους φοίνικες ή Καδμείους. (Τσάκου-Κονβερτίνα Τ., 2003)

Το λαμπρότερο κέντρο της Βοιωτίας είναι η Θήβα, όπου, στη μεγάλη ακρόπολη της Καδμείας, χτίζεται εντυπωσιακό ανάκτορο με πολλά δωμάτια στολισμένα με τοιχογραφίες, αποθήκες, εργαστήρια και αρχεία. Τα πολύτιμα αντικείμενα, που βρέθηκαν στο ανάκτορο, μαρτυρούν ότι ήταν έδρα ισχυρών Μυκηναίων ηγεμόνων που είχαν αναπτύξει μεγάλη παραγωγή γεωργικών κυρίως ειδών και είχαν στενές εμπορικές σχέσεις με περιοχές του Αιγαίου και της Ανατολής. Μεγάλα και πλούσια νεκροταφεία της εποχής αυτής βρέθηκαν στους γύρω λόφους.

Το δεύτερο ονομαστό κέντρο της μυκηναϊκής Βοιωτίας είναι ο Ορχομενός, που στον Όμηρο τα πλούτη του παρομοιάζονται με εκείνα των περίφημων Θηβών της Αιγύπτου. Και στον Ορχομενό βρέθηκε ανάκτορο με τοιχογραφίες, καθώς και μεγάλος θολωτός βασιλικός τάφος, ισάξιος του «Θησαυρού του Ατρέως» στις Μυκήνες. Από την αρχαιότητα ο τάφος αυτός ήταν γνωστός ως «Θησαυρός του Μινύου», δηλαδή του μυθικού βασιλιά του Ορχομενού, από τον οποίο, κατά την παράδοση, πήραν το όνομά τους οι κάτοικοι της περιοχής.

Πολύ σημαντική είναι και η ακρόπολη στο Γλα της Κωπαΐδας, η μεγαλύτερη σε έκταση οχυρωμένη μυκηναϊκή ακρόπολη της Ελλάδος που έχει διατηρηθεί- περιβάλλεται από ισχυρό κυκλώπειο τείχος με τέσσερις πύλες. Στο βόρειο τμήμα της σώθηκαν τα ερείπια μεγάλου κτηρίου, ίσως ανακτόρου. Πιστεύεται πως η οχύρωση αυτή ήταν συλλογικό έργο πολλών γειτονικών πόλεων της Κωπαΐδας και πως η ακρόπολη δεν ήταν έδρα ενός μόνο ηγεμόνα, φαίνεται πάντως πως θα είχε σχέση με το σπουδαιότερο τεχνικό έργο της εποχής αυτής, την αποστράγγιση της Κωπαΐδας, που η παράδοση την αποδίδει στους Μινύες του Ορχομενού. Τα νερά των ποταμών, αντί να αφήνονται να πλημμυρίζουν την πεδιάδα, μαζεύονταν σε διώρυγες και διοχετεύονταν στις καταβόθρες. Η οχυρωμένη ακρόπολη του Γλα μαζί με άλλα

φυλάκια στην περιοχή θα πρέπει να είχαν τον έλεγχο και να φρόντιζαν για τη συντήρηση του περίφημου αυτού έργου. (Δημακοπούλου Κ. και Κόνσολα Ν., 2003)

Εκτός από τα μεγάλα κέντρα υπάρχουν και αρκετές άλλες μικρότερες οχυρωμένες ακροπόλεις, όπως η Εύτρηση, η Αλίαρτος, η Θίσβη, η Αυλίδα κ.ά.

Ο τελευταίος αιώνας της Μυκηναϊκής Εποχής, ο 12ος, είναι και στη Βοιωτία, όπως σε πολλά άλλα μέρη της Ελλάδος, περίοδος παρακμής με αραίωση του πληθυσμού, εγκατάλειψη πολλών οικισμών και επιδρομές ορεινών φύλων. Γύρω στο 1200 π.Χ. εισβάλλουν από τη Θράκη στη Βοιωτία ορδές Θρακών και Πελασγών και στα τέλη του αιώνα έρχονται από τη Θεσσαλία οι Βοιωτοί, που καταλαμβάνουν βαθμιαία τη χώρα και της δίνουν το όνομα Βοιωτία. Αρκετοί παλιοί κάτοικοι, ανάμεσα στους οποίους οι Καδμείοι της Θήβας και οι Μινύες του Ορχομενού, συγχωνεύονται με τους νέους κατοίκους και η ανάμνησή τους διατηρείται στους μύθους και τις παραδόσεις. Άλλοι αναγκάζονται να εκπατριστούν στις γειτονικές περιοχές της Εύβοιας και της Αττικής.

Το τέλος του μυκηναϊκού πολιτισμού διαδέχεται και στη Βοιωτία η εποχή των «Σκοτεινών Αιώνων» (11ος-9ος αί. π.Χ.), για την οποία ελάχιστα στοιχεία είναι γνωστά. Ως τώρα λίγα υπομυκηναϊκά και πρωτογεωμετρικά αγγεία έχουν βρεθεί σε τάφους στη Θήβα. (Κόνσολα Ν., 1981)

Στα γεωμετρικά και ιδίως στα αρχαϊκά χρόνια (8ος-6ος αί. π.Χ.) η Βοιωτία ήταν ένα από τα καλλιτεχνικά και πολιτιστικά κέντρα. Στο τέλος του 8ου αί. π.Χ. γεννήθηκε στην Άσκρα της Βοιωτίας ο μεγάλος ποιητής Ησίοδος, δημιουργός των περίφημων έργων «Θεογονία» και «Έργα και Ημέραι». Στην τέχνη είναι φανερές οι επιδράσεις από τα μεγάλα εργαστήρια της Αττικής, της Κορίνθου και των νησιών. Περισσότερο γνωστή είναι η τέχνη της Αρχαϊκής Εποχής στη Βοιωτία από τις μεγάλες ανασκαφές στα αρχαϊκά ιερά και νεκροταφεία της. Το σπουδαιότερο ιερό είναι το ιερό και μαντείο του Απόλλωνος στο Πτώον, απ' όπου προέρχονται και οι περίφημοι κούροι. Μεγάλα ιερά ήταν επίσης το ιερό της Ιτωνίας Αθηνάς στην Κορώνεια, του Ποσειδώνος στην Ογχηστό, των Καβείρων κοντά στη Θήβα, το ιερό της Αθηνάς στην Αλίαρτο και το ιερό στην ακρόπολη των Αλών. Σημαντικός ήταν και ο αρχαϊκός ναός του Ισμηνίου Απόλλωνος στη Θήβα, που ίσως είχε χτιστεί στη θέση ενός παλιότερου γεωμετρικού. Πλούσια ευρήματα της Αρχαϊκής

Εποχής, αγγεία, ειδώλια και κοσμήματα, έδωσαν τα νεκροταφεία των Αλών, της Θήβας (Πυρί και Καναπίτσα), της Ρισώνας και πρόσφατα του Ακραιφνίου. Στους τάφους των νεκροταφείων αυτών μαζί με την ντόπια κεραμική βρέθηκε και μεγάλος αριθμός κορινθιακών και αττικών κυρίως αγγείων, που μαρτυρούν στενές εμπορικές και πολιτιστικές σχέσεις με την Αθήνα και την Κόρινθο. (Κόνσολα Ν., 1981)

Αρκετά σημαντικό, αν και αρνητικό, ρόλο διαδραμάτισε η Βοιωτία, και ιδιαίτερα η Θήβα, στους Περσικούς πολέμους, όταν, όπως είναι γνωστό, συμμάχησε με τους Πέρσες στη δεύτερη εκστρατεία τους εναντίον της Ελλάδος. Η στάση αυτή θεωρήθηκε προδοτική από τους υπόλοιπους Έλληνες, όπως παραδίδεται από τους αρχαίους ιστορικούς. Πρέπει όμως να ληφθεί υπόψη ότι στις βοιωτικές πόλεις επικρατούσε την εποχή αυτή ολιγαρχικό πολίτευμα και ότι επικεφαλής του αγώνα για την απόκρουση των Περσών ήταν οι μεγάλοι αντίπαλοι των Θηβαίων Αθηναίοι. Έτσι οι Θηβαίοι και οι υπόλοιπες ολιγαρχικές πόλεις της Βοιωτίας, κρίνοντας με στενό συντηρητικό πνεύμα, πίστεψαν πως οι Πέρσες θα τους βοηθούσαν να διατηρήσουν τη συνοχή της Ομοσπονδίας τους και δεν μπόρεσαν να αντιληφθούν το εθνικό νόημα του κοινού αγώνα εναντίον των ξένων εισβολέων. Από τις βοιωτικές πόλεις μόνο οι Πλαταιές και οι Θεσπιές διαχώρισαν τη θέση τους και τάχτηκαν στο πλευρό των Ελλήνων. Στη Βοιωτία έγινε μια από τις σημαντικότερες μάχες των Περσικών πολέμων, η μάχη στις Πλαταιές (479 π.Χ.), που στάθηκε αποφασιστική για την τελική νίκη των Ελλήνων. Η Θήβα, που πολέμησε εκεί ως σύμμαχος των Περσών, τιμωρήθηκε από τους Έλληνες· υποχρεώθηκε, μετά από πολιορκία, να παραδώσει τους αρχηγούς του μηδισμού. Το χειρότερο όμως γι' αυτήν ήταν ότι έχασε την ηγεμονία της Βοιωτικής Ομοσπονδίας, που και αυτής ο ρόλος περιορίστηκε σημαντικά. (Δημακοπούλου Κ. και Κόνσολα Ν., 2003)

Στα χρόνια που ακολουθούν, οι Θηβαίοι, ζητώντας να ανακτήσουν την παλιά τους πρώτη θέση στη Βοιωτία και να απαλλαγούν από την αθηναϊκή κηδεμονία, στρέφονται προς τους Σπαρτιάτες. Οι Σπαρτιάτες επεμβαίνουν στη Βοιωτία και, με συμμάχους τους Βοιωτούς, συγκρούονται με τους Αθηναίους και τους νικούν στη μάχη της Τανάγρας (457 π.Χ.). Όταν οι Σπαρτιάτες αποχωρούν, οι Αθηναίοι εισβάλλουν πάλι στη Βοιωτία και νικούν τα βοιωτικά στρατεύματα στα Οινόφυτα, δύο μήνες αργότερα. Η κυριαρχία των Αθηναίων

στη Βοιωτία τερματίζεται μετά από λίγα χρόνια με την ήττα τους από τους Βοιωτούς στην Κορώνεια (446 π.Χ.). Η Βοιωτική Ομοσπονδία ανακτά την παλιά της αίγλη και η Θήβα ξανακερδίζει την ηγεσία της σ' αυτήν.

Στον Πελοποννησιακό πόλεμο, τη μεγάλη αναμέτρηση Σπαρτιατών και Αθηναίων, οι Βοιωτοί, όπως ήταν φυσικό, συμμάχησαν με τους Σπαρτιάτες. Ο πόλεμος μάλιστα άρχισε με την επίθεση των Θηβαίων κατά των Πλαταιέων, που ήταν σύμμαχοι των Αθηναίων (431 π.Χ.). Το 424 π.Χ. οι Θηβαίοι νικούν τους Αθηναίους στη μάχη του Δηλίου και σταθεροποιούν τη θέση τους επικεφαλής της Βοιωτικής Ομοσπονδίας.

Μετά το τέλος του Πελοποννησιακού πολέμου (404 π.Χ.), οι Βοιωτοί, που ως σύμμαχοι των νικητών Λακεδαιμονίων περίμεναν οικονομικά και εδαφικά οφέλη, απογοητεύτηκαν από τη στάση της Σπάρτης, γιατί δεν έκανε δεκτές τις απαιτήσεις τους. Έτσι, στις πρώτες μεταπολεμικές εκλογές στη Θήβα, ήρθε στην εξουσία κυβέρνηση που εφάρμοσε αντιλακωνική πολιτική. Η όξυνση των σχέσεων με τη Σπάρτη φτάνει σε ανοιχτή ρήξη και έχει ως συνέπεια να συμμαχήσουν οι Βοιωτοί με τους Αθηναίους. Στις πολεμικές συγκρούσεις που ακολουθούν (μάχες στην Αλίαρτο και την Κορώνεια, 395-394 π.Χ.), οι Βοιωτοί πολεμούν στο πλευρό των Αθηναίων. Με τη «Βασίλειο Ειρήνη» (386 π.Χ.), όπου η Σπάρτη με τη βοήθεια του βασιλιά των Περσών επιβάλλει τους όρους της, η Βοιωτία υποχρεώνεται να διαλύσει την Ομοσπονδία. Το 382 π.Χ. οι Σπαρτιάτες κυριεύουν τη Θήβα, τοποθετούν φρουρά στην ακρόπολη της Καδμείας και εγκαθιστούν ολιγαρχική κυβέρνηση. Ύστερα από λίγα χρόνια (379 π.Χ.), οι Θηβαίοι καταφέρνουν να απαλλαγούν από το σπαρτιατικό ζυγό και αναθέτουν την εξουσία σε δημοκρατική κυβέρνηση. Οι Σπαρτιάτες αντιδρούν δυναμικά στην αποσκίρτηση της Θήβας και οργανώνουν τρεις αλληπάλληλες εκστρατείες εναντίον της Βοιωτίας, χωρίς επιτυχία. Η Θήβα είχε βέβαια και πάλι την πρώτη θέση στο Κοινό, με τέσσερεις Βοιωτάρχες, ανάμεσα στους οποίους ήταν οι περίφημοι στρατηγοί Επαμεινώνδας και Πελοπίδας. (Γεωργίου Ε., 2004)

Η άνοδος της Θήβας ήταν επόμενο να ενοχλήσει όχι μόνο τους Σπαρτιάτες, αλλά και τους τότε συμμάχους των Θηβαίων Αθηναίους, οι οποίοι προσεγγίζουν τη Σπάρτη. Κατά την υπογραφή της κοινής ειρήνης το 371 π.Χ. στη Σπάρτη, οι Θηβαίοι πρόβαλαν την αξίωση να υπογράψουν ως εκπρόσωποι του Κοινού των Βοιωτών. Η αξίωση αυτή, που δεν έγινε δεκτή,

οδήγησε τελικά στην αποφασιστική σύγκρουση ανάμεσα στους Λακεδαιμονίους και τους Θηβαίους. Η αναμέτρηση των δύο αντιπάλων δυνάμεων έγινε στα Λεύκτρα (371 π.Χ.) και κατέληξε στη συντριβή των Λακεδαιμονίων. Μετά τη μάχη των Λεύκτρων η Θήβα γίνεται η πρώτη σε δύναμη πόλη της Ελλάδος, θέση που κρατάει για το σύντομο χρονικό διάστημα των εννέα χρόνων. Το Βοιωτικό Κοινό, με την εμπνευσμένη καθοδήγηση του Επαμεινώνδου, αυξάνει την επιρροή του και, για πρώτη φορά, επεμβαίνει διπλωματικά και στρατιωτικά σε περιοχές έξω από τη Βοιωτία, όπως στην Πελοπόννησο, όπου ελευθερώνει τη Μεσσηνία και ενθαρρύνει την ίδρυση του Κοινού των Αρκάδων, στη Θεσσαλία, τη Μακεδονία, την Εύβοια και την Ακαρνανία.

Μετά το θάνατο του μεγάλου στρατηγού Επαμεινώνδου, αρχίζει η παρακμή του Βοιωτικού Κοινού, που τώρα η επιρροή του περιορίζεται μόνο στο χώρο της Στερεάς. Στο διάστημα που ακολουθεί, νέα δύναμη εμφανίζεται στην Ελλάδα, η Μακεδονία. Η προσπάθεια του βασιλιά της Φιλίππου Β' να επεκτείνει την επιρροή του και προς τη νότια Ελλάδα, τον φέρνει αντιμέτωπο με τις δύο κυριότερες δυνάμεις της Στερεάς, την Αθήνα και τη Θήβα. Με πρόφαση την τιμωρία των Αμφισσέων, που είχαν παραβεί παλιές αποφάσεις της Δελφικής Αμφικτιονίας, ο Φίλιππος, ως αρχιστράτηγος των δυνάμεων των Αμφικτιόνων, εισβάλλει στη Φωκίδα και στρατοπεδεύει στην Ελάτεια το 339 π.Χ. Μπροστά στον κίνδυνο οι Βοιωτοί συμμαχούν με τους Αθηναίους και αντιμετωπίζουν το Φίλιππο στη Χαιρώνεια (338 π.Χ.). Η μάχη κατέληξε στη συντριβή Βοιωτών και Αθηναίων. Ιδιαίτερο ηρωισμό έδειξε ο Ιερός Λόχος των Θηβαίων, που οι άνδρες του έπεσαν ως τον τελευταίο. Οι Θηβαίοι έθαψαν τους Ιερολοχίτες σε ομαδικό τάφο (Πολυάνδριον) στο σημείο που σκοτώθηκαν. Επάνω στον τάφο έστησαν μεγαλόπρεπο μαρμάρινο λιοντάρι σε ψηλό βάθρο, που σήμερα έχει αναστηλωθεί. (Γεωργίου Ε., 2004)

Μετά τη νίκη του ο Μακεδόνας βασιλιάς τιμώρησε τους Βοιωτούς και ιδιαίτερα τους Θηβαίους. Σε όλες τις βοιωτικές πόλεις εγκατέστησε ολιγαρχικά πολιτεύματα και επί πλέον μακεδονική φρουρά στην Καδμεία. Το Βοιωτικό Κοινό δε διαλύθηκε, αλλά οι Θηβαίοι έχασαν πια την πρώτη θέση τους σ' αυτό.

Όταν, ύστερα από το θάνατο του Φιλίππου (336 π.Χ.), οι Θηβαίοι επιχείρησαν να εκδιώξουν τη μακεδονική φρουρά της Καδμείας, ο Αλέξανδρος φθάνει ξαφνικά με το στρατό του στη Θήβα (335 π.Χ.). Ο μακεδονικός στρατός

κατέλαβε την πόλη και άρχισε άγρια σφαγή. Ακολούθησε η ισοπέδωση της πόλεως. Από την καταστροφή σώθηκε, όπως ζήτησε ο Αλέξανδρος, μόνο η οικία του μεγάλου Βοιωτού λυρικού ποιητή Πινδάρου. Οι βοιωτικές πόλεις μοιράστηκαν τα εδάφη της Θήβας εκτός από τα ιερά.

Η πόλη ξαναχτίζεται το 316 π.Χ. από το βασιλιά της Μακεδονίας Κάσσανδρο, που επανίδρυσε και το Κοινό των Βοιωτών. Το 290 π.Χ. κατέλαβε τη Θήβα ο Δημήτριος ο Πολιορκητής. Στα χρόνια που ακολούθησαν η πόλη, όπως και ολόκληρη η Βοιωτία, υπήρξε σύμμαχος άλλοτε της Αιτωλικής και της Αχαϊκής Συμπολιτείας και άλλοτε των Μακεδόνων. Το 197 π.Χ. μαζί με τις άλλες πόλεις του Κοινού των Βοιωτών αποστάτησε από τους Μακεδόνες και προσχώρησε στους Ρωμαίους. Το 86 π.Χ. η Θήβα τάχτηκε με το μέρος του βασιλιά του Πόντου Μιθριδάτη στον πόλεμο εναντίον των Ρωμαίων, αλλά ξαναγύρισε στους Ρωμαίους, όταν ο Σύλλας εισέβαλε στη Βοιωτία. Ωστόσο ο Σύλλας λεηλάτησε τη χώρα και έδωσε τη μισή θηβαϊκή γη στους Δελφούς. Το Κοινό των Βοιωτών διαλύθηκε από τους Ρωμαίους, αργότερα όμως ανασυγκροτήθηκε και διατηρήθηκε ως οργάνωση με θρησκευτική μόνο σημασία ως τα τέλη του 2ου αί. μ.Χ.

Σ' ολόκληρη τη Βοιωτία υπάρχουν αρκετά λείψανα μνημείων της Κλασικής, της Ελληνιστικής και της Ρωμαϊκής Εποχής, που συνδέονται με την ιστορία της περιοχής. Για τα περισσότερα έχουμε την περιγραφή του Πausανία, που περιηγήθηκε τη Βοιωτία το 2ο αι. μ.Χ. Ανάμεσα στα ιερά είναι το ιερό του Απόλλωνος στο Πτώο, όπου, στη θέση του παλιότερου αρχαϊκού ναού, χτίστηκε νέος ναός τον 4ο αι. π.Χ., το ιερό των Καβείρων, που σημείωσε συνεχή ακμή από τα κλασικά ως και τα ρωμαϊκά χρόνια, το ιερό της Αρτέμιδος στην Αυλίδα, όπου τον 5ο αι. π.Χ. χτίστηκε μεγάλος ναός της θεάς, το ιερό των Μουσών στην Κοιλιάδα των Μουσών στην περιοχή των Θεσπιών, με μνημειώδη βωμό, θέατρο και στοά της Ελληνιστικής Εποχής, και το Ηραίο στις Πλαταιές. (Δημακοπούλου Κ. και Κόνσολα Ν., 2003)

Από την περιγραφή του Πausανία, φαίνεται ότι η Θήβα και η Τανάγρα είχαν αξιόλογα δημόσια κτίρια ελάχιστα ερείπια όμως διατηρήθηκαν μετά τις καταστροφές, που έγιναν στις πόλεις αυτές. Από τις ισχυρές οχυρώσεις που είχαν πολλές από τις βοιωτικές πόλεις, σώθηκαν αρκετά λείψανα. Τα πιο εντυπωσιακά τείχη είναι των Πλαταιών και του Ορχομενού, που ανήκουν στη Μακεδονική Εποχή, χτίστηκαν δηλαδή στα χρόνια μετά τη μάχη της

Χαιρώνειας. Τα περισσότερα από τα τείχη αυτά χτίστηκαν στα παραγμένα χρόνια του 4ου αι. π.Χ. Στην κάτω πόλη των Θηβών, καθώς και στην ακρόπολη, την Καῶμεία, υπήρχε ισχυρή οχύρωση στα ιστορικά χρόνια με πολλές οικοδομικές φάσεις. Οι περίφημες επτά πύλες, που αναφέρει η παράδοση, φαίνεται πως ανήκαν στο τείχος της Καῶμείας και όχι στο τείχος της κάτω πόλεως. Διατηρούνται σε αρκετά καλή κατάσταση τα θεμέλια των δύο κυκλικών πύργων μιας από τις πύλες αυτές, της γνωστής ως «Ηλέκτραι Πύλαι».

Στον τομέα των γραμμάτων η Βοιωτία έχει να επιδείξει, εκτός από τον Ησίοδο, που αναφέραμε πιο πάνω, τρεις ακόμη προσωπικότητες: Το μεγάλο λυρικό ποιητή Πίνδαρο, που γεννήθηκε στο τέλος του 8ου αι. π.Χ. στις Κυνός Κεφαλές, κοντά στη Θήβα, και που ύμνησε στις περίφημες ωδές του τους νικητές των μεγάλων πανελλήνιων αγώνων. Την ποιήτρια Κόριννα, που η παράδοση αναφέρει ως ανταγωνίστρια του Πινδάρου. Επίσης, το μεγάλο βιογράφο και φιλόσοφο Πλούταρχο (46-120 μ.Χ.) από τη Χαιρώνεια, που στα πιο γνωστά έργα του, τα «Ηθικά» και τους «Βίους Παραλλήλους», παρουσιάζει ως πρότυπα τις μεγάλες μορφές της αρχαιότητας. (Τσεβάς Γ., 2006)

Από τους χρόνους της εξαπλώσεως του χριστιανισμού (Παλαιοχριστιανική Εποχή) διατηρούνται αρκετά λείψανα στη Θήβα, όπως η χριστιανική κατακόμβη στο λόφο Μικρό Καστέλλι, παλαιοχριστιανικό νεκροταφείο στο λόφο Κολωνάκι και ψηφιδωτά δάπεδα από μεγάλο κτίριο (τέλος 4ου-αρχές 5ου αι. μ.Χ.), που βρέθηκαν σε ανασκαφή οικοπέδου στο κέντρο της σημερινής πόλεως.

Η Θήβα κατοικείται χωρίς διακοπή από την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού μέχρι σήμερα. Κατά την Πρωτοελλαδική περίοδο (2.800-1900 π.Χ.) είχε αναπτυχθεί ένας πυκνοκατοικημένος και εξαιρετικά εκτεταμένος οικισμός, τμήματα του οποίου έχουν φέρει στο φως οι ανασκαφές. Σημαντικός οικισμός υπήρχε στη Θήβα και κατά τη Μεσοελλαδική περίοδο (1900-1600 π.Χ.). Ωστόσο, ο πλούσιος μυθολογικός κύκλος, ο οποίος φαίνεται να εμπεριέχει στοιχεία με ιστορική υπόσταση, και η αρχαιολογική έρευνα 100 και πλέον χρόνων, φανερώνουν ότι η λαμπρότερη περίοδος στην ιστορία των Θηβών υπήρξε η μυκηναϊκή. (Τσεβάς Γ., 2006)

1.2. Μυκηναϊκή Θήβα

Κρίναμε σκόπιμο να αφιερώσουμε ένα ιδιαίτερο κεφάλαιο στη μυκηναϊκή Θήβα, επειδή τα αρχιτεκτονικά λείψανα και τα ευρήματα της Μυκηναϊκής Εποχής είναι όχι μόνο τα πιο σημαντικά, αλλά και εκείνα που παρουσιάζουν τα μεγαλύτερα προβλήματα σε σχέση με την ιστορία και την τοπογραφία της πόλεως. Η σύγχυση που επικρατεί σχετικά με τα θέματα αυτά οφείλεται βέβαια κατά μεγάλο μέρος στον αποσπασματικό χαρακτήρα που είχαν αναγκαστικά όλες οι ανασκαφές στη Θήβα, αφού έγιναν στο κέντρο της σημερινής πόλεως με συνθήκες όχι ιδανικές.

Δεν υπάρχει αμφιβολία πως η λαμπρότερη εποχή στη μακρόχρονη ιστορία της πόλεως ήταν η Μυκηναϊκή. Αυτό φαίνεται από την ξεχωριστή θέση που κατέχει η Θήβα στους μύθους, οι οποίοι αναφέρονται στα μυκηναϊκά χρόνια και από τα εντυπωσιακά μυκηναϊκά ευρήματα των ανασκαφών. Η σημασία της την εποχή εκείνη οφειλόταν κυρίως στην προνομιούχο θέση της, που της επέτρεπε να έχει τον έλεγχο στρατηγικών δρόμων, οι οποίοι ένωναν την Πελοπόννησο και την Αττική με τη βορειότερη Ελλάδα. Βρισκόταν επίσης στο κέντρο μιας εύφορης περιοχής, που της εξασφάλιζε άφθονο πλούτο, φαίνεται μάλιστα πως είχε αποκτήσει τόσο μεγάλη αίγλη και δύναμη, ώστε ήταν σε θέση να συναγωνίζεται το μεγαλύτερο κέντρο του μυκηναϊκού πολιτισμού, τις Μυκήνες. Χαρακτηριστικό είναι άλλωστε το γεγονός ότι οι δύο κυριότεροι μυθολογικοί κύκλοι της αρχαιότητας, που αποτέλεσαν το υλικό για τις μεγάλες δημιουργίες των τραγικών ποιητών, είναι ο θηβαϊκός και ο αργολικός (μυκηναϊκός). (Δημακοπούλου Κ. και Κόνσολα Ν., 2003)

Ο μυθικός οικιστής της Θήβας ήταν ο Κάδμος, ο γιός του βασιλιά της Φοινίκης Αγήνορος, που ήρθε στην Ελλάδα αναζητώντας την αδελφή του Ευρώπη. (Για την καταγωγή του Κάδμου υπάρχουν διάφορες απόψεις. Μία άποψη δέχεται την ανατολική του προέλευση, άλλη υποστηρίζει τη σύνδεσή του με την Κρήτη και άλλη τον συσχετίζει με τη Φοινίκη της Ηπείρου). Ύστερα από περιπλανήσεις έφθασε στη Θήβα, όπου ίδρυσε την Καδμεία, σύμφωνα με το δελφικό χρησμό. Αφού θανάτωσε το δράκοντα που φρουρούσε την Αρεία Κρήνη, έσπειρε τα δόντια του θηρίου και φύτεψαν πάνοπλοι άνδρες, οι Σπαρτοί. Στο λαμπρό γάμο του Κάδμου με την Αρμονία, κόρη του Άρεως και της Αφροδίτης, προσήλθαν όλοι οι θεοί. (Δημακοπούλου Κ. και Κόνσολα Ν., 2003)

Ανάμεσα στα παιδιά του Κάδμου ήταν η Σεμέλη, που γέννησε το Διόνυσο, η Αγαύη, μητέρα του Πενθέως, και ο Πολύδωρος, από τον οποίο κατάγεται η οικογένεια των Λαβδακιδών. Στην ιστορία της πόλεως εμφανίζονται και οι ήρωες Ζήθος και Αμφίων, γιοί της Αντιόπης, γυναικαδέλφης του Πολυδώρου, που βασίλευσαν στη Θήβα, και στους οποίους η παράδοση αποδίδει την πρώτη οχύρωση της πόλεως. Από το όνομα της γυναίκας του Ζήθου Θήβης, κόρης του Ασωπού, η πόλη ονομάστηκε Θήβαι. Οι δύο ήρωες είναι ακόμη γνωστοί και από την ιστορία της τιμωρίας της βασίλισσας Δίρκης, που, επειδή κακομεταχειριζόταν τη μητέρα τους, τη θανάτωσαν δένοντάς την στα κέρατα εξαγριωμένου ταύρου και την έριξαν στο ποτάμι που πήρε το όνομά της. (Τσεβάς Γ., 2006)

Ονομαστός βασιλιάς στη Θήβα υπήρξε και ο Λαίιος, γιός του Λαβδάκου. Από το γάμο του Λαίου με την Ιοκάστη γεννήθηκε ο Οιδίπους, που, όπως είναι γνωστό, σκότωσε τον πατέρα του χωρίς να γνωρίζει ποιός ήταν ύστερα, αφού έλυσε το αίνιγμα της Σφίγγας, ανέβηκε στο θρόνο της Θήβας, παντρεύτηκε τη βασίλισσα Ιοκάστη, αγνοώντας πως ήταν μητέρα του, και απέκτησε μαζί της παιδιά. Όταν αργότερα μαθεύτηκε η φοβερή αλήθεια, ο Οιδίπους τυφλώθηκε με τα ίδια του τα χέρια και αυτοεξορίστηκε, ενώ η Ιοκάστη αυτοκτόνησε. Τα τραγικά αυτά γεγονότα εξιστορούνται στην τραγωδία του Σοφοκλέους «Οιδίπους Τύραννος».

Ανάμεσα στους δύο γιούς του Οιδίποδα, τον Ετεοκλή και τον Πολυνείκη, δημιουργήθηκε αντιζηλία για το θρόνο της Θήβας. Ο Πολυνείκης κατέφυγε στο βασιλιά του Άργους Άδραστο και με τη βοήθειά του οργάνωσε εκστρατεία εναντίον της Θήβας μαζί με έξι άλλους αρχηγούς, την περίφημη εκστρατεία των «Επτά επί Θήβας», που είναι το θέμα της ομώνυμης τραγωδίας του Αισχύλου, καθώς και της τραγωδίας του Ευριπίδου «Φοίνισσαι». Η πόλη δεν καταλήφθηκε, αλλά οι δύο αδελφοί μονομάχησαν μπροστά στα τείχη της Καδμείας και αλληλοσκοτώθηκαν. Στο θρόνο ανέβηκε τότε ο αδελφός της Ιοκάστης, ο Κρέων, που απαγόρευσε την ταφή του Πολυνείκου, επειδή είχε πολεμήσει εναντίον της πατρίδας του. Από την τραγωδία του Σοφοκλέους «Αντιγόνη» είναι γνωστή η αυτοθυσία της κόρης του Οιδίποδα Αντιγόνης, που, αψηφώντας τη διαταγή του Κρέοντα, έθαψε τον αδελφό της και τιμωρήθηκε με θάνατο. Μεγαλύτερη επιτυχία είχε η εκστρατεία που έγινε αργότερα από τους

γιούς των Επτά, τους Επιγόνους. Η πόλη της Θήβας καταλήφθηκε τότε και καταστράφηκε. (Μπλούφα-Κεσοπούλου Α., 2007)

Σύμφωνα με την παράδοση, στη Θήβα γεννήθηκαν ο περιφημότερος ήρωας της ελληνικής μυθολογίας, ο Ηρακλής, και ο θεός Διόνυσος. Ο Διόνυσος ήταν γιός της κόρης του Κάδμου Σεμέλης και του Δία. Ύστερα από απερίσκεπτη παράκληση της Σεμέλης, ο Δίας εμφανίστηκε μπροστά της ανάμεσα σε κεραυνούς και αστραπές, που κεραυνοβόλησαν την ίδια και κατέκαψαν το ανάκτορο. Ο Διόνυσος, που σώθηκε από το Δία, μεγάλωσε μακριά από την πατρίδα του και πολύ αργότερα επέστρεψε φέρνοντας τη νέα θρησκεία του. (Δημακοπούλου Κ. και Κόνσολα Ν., 2003)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η εικόνα της Θήβας σήμερα

2.1. Γενικά

Ο Δήμος Θηβαίων είναι δήμος του νομού Βοιωτίας με έδρα τη Θήβα και πληθυσμό που αντιστοιχεί σε 23.820 κατοίκους. Περιλαμβάνει 6 δημοτικά διαμερίσματα: Αμπελοχωρίου, Ελεώνος, Θηβαίων, Μουρικού, Νεοχωρακίου και Υπάτου. Αποτελείται από 9 οικισμούς. Απέχει 90 χιλιόμετρα από την Αθήνα και σύμφωνα με την απογραφή του 2001 είναι ο μεγαλύτερος δήμος στο νομό Βοιωτίας. (<http://el.wikipedia.org/>)

Σήμερα στα διοικητικά όρια του νέου δήμου, είναι ο μεγαλύτερος σε πληθυσμό της Βοιωτίας, περιλαμβάνεται, επίσης και ο οικισμός Πλατανακίου. Έδρα είναι η Θήβα. Ο Δήμος Θηβαίων -ο οποίος, με έκταση 321.015 στρεμμάτων μέσα στα διοικητικά του όρια, έρχεται πρώτος στη Βοιωτία και από πλευράς εύρους-ορίζεται Α. με το νομό Ευβοίας και το δήμο Τανάγρας, Δ. με το δήμο Βαγίων και το δήμο Ακραιφνίας, Β. με το νομό Ευβοίας και Ν. με το δήμο Πλαταιών, το νομό Αττικής και το δήμο Δερβενοχωρίων.

Το γεγονός ότι μέσα στα όρια του νέου δήμου βρίσκονται μεγάλες και πολύ εύφορες γεωργικές εκτάσεις, «Υψηλής Παραγωγικότητας», στην όλη δε περιοχή είναι εγκατεστημένες πάνω από ενενήντα βιομηχανίες, καθιστά την ανοιχτή πλέον αυτή πόλη, με έξι χωριά της, ζωντανή πρόκληση για την υλοποίηση των στόχων του «Προγράμματος Καποδίστριας». Μάλιστα, αν συνυπολογίσουμε το ότι υπάρχουν εκεί μεγάλης αξίας αρχαία μνημεία των μυκηναϊκών και κλασικών χρόνων, σπουδαία μοναστήρια, όπως η μονή Σωτήρος- Σαγματά και ξεχωριστές εκκλησίες, όπως αυτή της Μεγάλης Παναγίας και του Ευαγγελιστή Λουκά, μπορούμε να ελπίζουμε ότι ο νέος αυτός δήμος, εφ' όσον βέβαια αξιοποιήσει σωστά τον πρωτογενή, τον δευτερογενή αλλά και τον τριτογενή τομέα και ιδιαίτερα στον τουρισμό.

Παρόλο που η Θήβα είναι μια πόλη με μεγάλο ιστορικό παρελθόν και πλούσια σε αρχαιολογικά ευρήματα, δεν έγινε ποτέ τίποτα για την ανάδειξή τους. Το νέο Αρχαιολογικό Μουσείο είναι μία ευκαιρία για να διεκδικήσει η πόλη τη θέση της στον τουριστικό και αρχαιολογικό χάρτη. (Ρηγόπουλος Δ., 2008)

2.2. Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Η Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς είναι αρμόδια για το συντονισμό και την εποπτεία των Διευθύνσεων, Κεντρικών, Περιφερειακών και Ειδικών Περιφερειακών, οι οποίες υπάγονται σε αυτήν. Στη Γενική Διεύθυνση προΐσταται Γενικός Διευθυντής, ο οποίος είναι υπεύθυνος για την άσκηση των αρμοδιοτήτων της. Επίσης, λειτουργεί Γραφείο Γενικού Διευθυντή, το οποίο είναι αρμόδιο για την γραμματειακή υποστήριξη του Γενικού Διευθυντή. (<http://www.yppo.gr>)

2.3. Θ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων

2.3.1. Περιγραφή - Αρμοδιότητες

Η Θ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Βοιωτίας, υπάγεται στη Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Έχει έδρα τη Θήβα και αρμοδιότητα που εκτείνεται στο νομό Βοιωτίας, ανάγεται σε θέματα σχετικά με την προστασία και τη φύλαξη των αρχαιοτήτων, την επιστημονική έρευνα, την αποκάλυψη, τη συντήρηση, την ανάδειξη των αρχαιοτήτων και την έκθεσή τους στα Μουσεία, τον προγραμματισμό και την εκτέλεση οποιουδήποτε αρχαιολογικού έργου συντήρησης, επίσκεψης, αποκατάστασης, αναστήλωσης, ανάδειξης και διαμόρφωσης των μνημείων και αρχαιολογικών χώρων. (<http://www.yppo.gr>)

Το επιστημονικό προσωπικό της Εφορείας μετέχει στο έργο της υπηρεσίας του, κυρίως στη διεξαγωγή σωστικών ανασκαφών ή άλλων αρχαιολογικών ερευνών, στη μελέτη και οργάνωση των μόνιμων εκθέσεων (Μουσεία Θήβας, Χαιρώνειας, Σχηματαρίου) και στη διαμόρφωση ανάπτυξης και λειτουργίας των αρχαιολογικών χώρων.

Το πλήθος των σωστικών ανασκαφών που διεξάγει η Θ΄ Ε.Π.Κ.Α. δεν της επιτρέπει την αυτόνομη ανάληψη συστηματικών ανασκαφών, οι οποίες συχνά γίνονται σε συνεργασία με Ξένες Αρχαιολογικές Σχολές και Ινστιτούτα (Ιταλική Σχολή, Αυστριακή κ.α.).

Παράλληλα με την εκτέλεση των ανωτέρω έργων αρμοδιότητά της είναι η επιστημονική μελέτη και δημοσίευση των αρχαιοτήτων, η διαχείριση των μνημείων, των αρχαιολογικών Χώρων, Μουσείων και Συλλογών στο χώρο ευθύνης της, η προετοιμασία και η εισήγηση όλων των αρχαιολογικών θεμάτων στο αρμόδιο Τοπικό Συμβούλιο Μνημείων και η εν γένει διοικητική

μέριμνα εφαρμογής της ισχύουσας νομοθεσίας περί προστασίας των αρχαιοτήτων (Νόμος υπ.αρ. 3028/ΦΕΚ 153/28-6-02).

Ο προγραμματισμός των έργων της αρμοδιότητας της εφορείας είναι σε συνεργασία με την Κεντρική Υπηρεσία και περιλαμβάνονται στα ετήσια Προγράμματα Δράσης της Γενικής Διεύθυνσης Αρχαιοτήτων, όπως εγκρίνονται από τον Υπουργό μετά από γνώμη του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου. (<http://www.yppo.gr>)

Στην Εφορεία συγκροτείται και λειτουργεί επιστημονική ολομέλεια στην οποία μετέχουν οι αρχαιολόγοι, μηχανικός, συντηρητής, που υπηρετούν σε αυτήν υπό την εποπτεία του Διευθυντή. (<http://www.yppo.gr>)

Η εφορεία αναλαμβάνει τον προγραμματισμό και τη διενέργεια σωστικών ανασκαφών και οιασδήποτε μορφής αρχαιολογικής έρευνας, τον προγραμματισμό και την εκτέλεση εργασιών για την προστασία, συντήρηση, ευπρεπισμό και διαμόρφωση των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων, την προστασία του φυσικού τοπίου που τα περιβάλλει, την εξέταση αιτημάτων εκτέλεσης έργων που επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα τους αρχαιολογικούς χώρους και τα μνημεία, την αρχαιολογική μελέτη και αξιολόγηση των τεχνικών έργων επί μνημείων ή πλησίον μνημείων και των έργων συντήρησης επί μνημείων, αρχαίων αντικειμένων και έργων τέχνης και την επιστημονική μελέτη παντός σχετικού με τα άνωθεν, την εποπτεία των ερευνών των επιστημονικών ιδρυμάτων και των Ξένων σχολών και αποστολών.

Στην αρμοδιότητά της επίσης υπάγονται θέματα σχετικά με την εκπόνηση και την εφαρμογή μουσειογραφικών μελετών, την έκθεση των αρχαιολογικών αντικειμένων στα Μουσεία Θήβας, Σχηματαρίου, Χαιρώνειας (Η Εφορεία τα τελευταία χρόνια έχει ξεκινήσει την οργάνωση εκ νέου των τριών Μουσείων, είτε με τη βελτίωση των παλαιών κτιριακών μονάδων, είτε με τη συμπλήρωση και κατασκευή νέων). (<http://www.yppo.gr>)

Οι τρεις επανεκθέσεις έχουν σκοπό την ανάδειξη εκτός των παλαιότερων συλλογών, αλλά και των νεώτερων ευρημάτων που ήρθαν στο φως από σύγχρονες ανασκαφές, καθώς και τη διαχείριση και εν γένει τάξη και ευπρέπεια των χώρων αυτών. Παράλληλα χορηγεί άδειες μελέτης αρχαίων αντικειμένων εντός των Μουσείων, ενώ στις αρμοδιότητές της ανήκει και η δίωξη της αρχαιοκαπηλίας και της παράνομης διακίνησης αρχαίων. Σε συνεργασία με την Κεντρική Υπηρεσία οργανώνει και παρουσιάζει

αρχαιολογικές εκθέσεις (μόνιμες ή περιοδικές, στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό), εκπαιδευτικών προγραμμάτων (Σεμέλη, Μελίνα). Αρμοδιότητα της περιφερειακής μονάδας είναι και η παρακολούθηση των αρμόδιων υπηρεσιών φύλαξης Αρχαιολογικών Χώρων και Μουσείων, η εφαρμογή των σχετικών εγκυκλίων και οδηγιών, καθώς και η χορήγηση αδειών ελεύθερας εισόδου στους χώρους. Προϊστάμενος: Αραβαντινός Βασίλειος (<http://www.yppo.gr>)

2.4. Πολιτισμός – Πολιτιστικοί Σύλλογοι

Η πόλη συνεχίζοντας την πορεία της στην ιστορία, έχει αναπτύξει τα τελευταία χρόνια το δικό της πολιτιστικό γίνεσθαι. Πολιτιστικοί φορείς και σύλλογοι που αποτελούν πνοές δημιουργίας και έκφρασης είναι:

- ΔΕΚΚΑ-Ε Δήμου Θηβαίων. Δημοτική Επιχείρηση Κοινωνικής - Καλλιτεχνικής - Αθλητικής Επικοινωνίας.
 - ΔΕΠΟΑΘ Δήμου Θηβαίων. Δημοτική Επιχείρηση Πολιτιστικής - Οικιστικής Ανάπτυξης Θήβας.
 - ΚΔΑΠ Φωτόδεντρο. Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών.
 - Πνευματικό Κέντρο του Δήμου με φιλαρμονική, Γυναικεία και μικτή χορωδία.
 - Πολιτιστικός συλλ. «Λάιος»
 - ΘΗΠΕΘΕ Θηβαϊκό Πειραματικό Θέατρο
 - Σύλλογος "Φίλοι του βιβλίου"
 - Λύκειο Ελληνίδων
 - Χ.Ε.Ν.
 - Σώμα Ελλήνων Οδηγών
 - Σώμα Ελλ. Προσκόπων
 - Σύλλογος Φιλοπροόδων «Επαμεινώνδας» (Σ.Φ.Ε.)
 - Σύλλογος Σαρακατσαναίων
 - Μορφωτικός Σύλλογος «Χρυσόστομος Σταμούλης»
 - Εκπολιτιστικός Σύλλογος «ο Ευαγγελιστής Λουκάς»
- Αρκετοί ακόμη θρησκευτικοί, πολιτιστικοί, μορφωτικοί και επαγγελματικοί σύλλογοι δίνουν διέξοδο στις πολιτισμικές ανάγκες και ανησυχίες των Θηβαίων, αλλά και επισκεπτών από τις γύρω περιοχές.

(ΔΕΚΚΑ-Ε Δήμου Θηβαίων)

2.5. Μουσείο Θήβας

Το μουσείο της Θήβας παρουσιάζει ξεχωριστό ενδιαφέρον. Στις αίθουσές του μπορεί κανείς να παρακολουθήσει τη μακρά εξέλιξη της τέχνης στη Βοιωτία από την Πρωτοελλαδική έως και τη Ρωμαϊκή Εποχή. Πολύ αξιόλογα έργα είναι επίσης οι Κούροι από το ιερό του Απόλλωνος στο Πτόω, καθώς και τα κοσμήματα και τα ελεφάντινα αντικείμενα από τα ανάκτορα και τους τάφους της μυκηναϊκής Θήβας. Στο προαύλιο, εκτός από το πλήθος των επιγραφών, των επιτύμβιων και των άλλων γλυπτών, φιλοξενείται μεγάλη συλλογή Βυζαντινών και Μεσαιωνικών αρχιτεκτονικών μελών. (ΔΕΚΚΑ-Ε Δήμου Θηβαίων)

2.6. Αξιοθέατα

Η κεντρική πλατεία με τα πλατάνια της, το δημοτικό Αναψυκτήριο του «Πούρου» «το χώρο του αρχαίου οινοσκοπείου του μάντη Τειρεσία με υπέροχη θέα, ευχαριστούν και ξεκουράζουν τον επισκέπτη. Υπάρχουν όμως ακόμη πολλά αξιοθέατα. Η Οιδιπόδεια Κρήνη, οι τάφοι των παιδιών του Οιδίποδα, Ετεοκλή και Πολυνείκη, πολλοί Μυκηναϊκοί λαξευτοί τάφοι, εκκλησίες και κατακόμβες, η εκκλησία της Μεγάλης Παναγίας με την εικόνα της Παναγίας, έργο του Ευαγγελιστή Λουκά, κρατούν το ενδιαφέρον του τουρίστα. Στον περίγυρο της πόλης, τα άλση της Αγίας Τριάδας και Μοσχοποδιού, με εκκλησάκια κτισμένα πάνω σε ερείπια αρχαίων ναών, είναι θαυμάσιοι τόποι αναψυχής, το αρχαίο θέατρο των Καβείρων και το σύγχρονο του Μοσχοποδιού παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Υπάρχουν επίσης κοντά στην πόλη, ιστορικά μοναστήρια. Το μοναστήρι του Σαγματά, κτισμένο τον 6ο μ.Χ. αιώνα, σε υψόμετρο 800 μέτρων, πάνω ακριβώς στα ερείπια του Υπάτου Διός, είναι ένα μεγαλοπρεπές και υπέροχο οικοδόμημα. Ανάμεσα στα ιερά κειμήλια φυλάσσεται τμήμα του Τιμίου Ξύλου, δωρεά από τον αυτοκράτορα της Κωνσταντινούπολης, Αλέξιο Κομνηνό. Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει το ψηφιδωτό του δαπέδου του Ναού που απεικονίζει παραστάσεις με ζώα και φυτά. (ΔΕΚΚΑ-Ε Δήμου Θηβαίων)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Χάρτης μνημείων στο ιστορικό Κέντρο της Θήβας

Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιάσουμε τον χάρτη μνημείων στο Ιστορικό Κέντρο της Θήβας.

Εικ. 3.1. Χάρτης Μνημείων στο Κέντρο της Θήβας

	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
	ΤΡΑΠΕΖΕΣ
	ΙΕΡΟΙ ΝΑΟΙ
	ΥΠΑΙΘΡΙΑ ΘΕΑΤΡΑ
	ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ
	ΣΧΟΛΕΙΑ
	ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ
	ΠΥΛΕΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΘΗΒΑΣ
	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ
	ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ - ΤΑΒΕΡΝΕΣ
	BAR - CLUB
	CAFÉ
	ΑΝΑΨΥΚΤΗΡΙΑ - ΕΞΟΧΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ
	ΧΩΡΟΙ ΠΡΑΣΙΝΟΥ
	ΓΗΠΕΔΑ ΜΠΑΣΚΕΤ
	ΒΕΝΖΙΝΑΔΙΚΑ
	ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΟΔΟΙ
	ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΗ ΓΡΑΜΜΗ

(Πηγή: (ΔΕΚΚΑ-Ε Δήμου Θηβαίων)

3.1. Προϊστορικά Μνημεία

3.1.1. ΗΛΕΚΤΡΑΙ ΠΥΛΑΙ

Στην αρχαιότητα ήταν η κυριότερη είσοδος της πόλης, ιδιαίτερα για τους προερχόμενους από τις Πλαταιές και την Αθήνα. «Δίπυλον» στην κατασκευή τους, βρίσκονται στο τέρμα της οδού Αμφίωνος και στην αρχή της οδού προς το παλαιό νεκροταφείο του Ευαγγελιστή Λουκά.

Κατά τον αρχαιολόγο Κεραμόπουλο, έξω απ' αυτές μονομάχησαν ο Ετεοκλής και ο Πολυνείκης, τα παιδιά του Οιδίποδα. Αντίθετα, ο Πausanίας θέλει τη μονομαχία αυτή στις «Νηίστες Πύλες». Αριστερά από αυτές τοποθετείται η οικία του Αμφιτρύωνος και της Αλκμήνης μητέρας του Ηρακλή. (ΔΕΚΚΑ-Ε Δήμου Θηβαίων)

3.1.2. ΝΑΟΣ ΙΣΜΗΝΙΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

Ανερχόμενοι προς το παλαιό νεκροταφείο του Ευαγγελιστή Λουκά, είναι ο λόφος με το Ναό του Ισμηνίου Απόλλωνος, κτισμένος το 775 π.Χ. Κατά τη διάρκεια των αιώνων πολλοί τεχνίτες και γλύπτες όπως ο Φειδίας, ο Σκόπας, αφιέρωσαν σ' αυτόν έργα τους. Υπήρχαν δε μέσα στο Ναό αφιερώματα προς τον Απόλλωνα από τον Κροίσο, Αμφιτρύωνα κ.ά.

3.1.3. ΟΙΩΝΟΣΚΟΠΕΙΟ ΤΕΙΡΕΣΙΟΥ (Πάρκο Πούρου)

Το πάρκο αυτό ήταν κατά την αρχαιότητα ο λόφος, όπου ο μάντης Τειρεσίας είχε εγκαταστήσει το περίφημο οιωνοσκοπείο του, το οποίο περιβαλλόταν από αγάλματα της Αφροδίτης, της Αρμονίας και της Τύχης. Εκεί υπήρχε και ο τάφος της Σεμέλης.

3.1.4. ΠΡΟΙΤΙΔΕΣ ΠΥΛΑΙ

Ερείπια των «Προιτίδων Πυλών» βρίσκονται στην οδό Αυλίδος κοντά στο 2° Γυμνάσιο-Λύκειο, προς το γεφύρι του «Μουχλίνα». Ο Πausanίας αναφέρει ότι εκεί κοντά υπήρχε το Θέατρο του Διονύσου, το οποίο κατέστρεψε ο Σύλλας. (ΔΕΚΚΑ-Ε Δήμου Θηβαίων)

3.1.5. ΤΑΦΟΙ ΕΤΕΟΚΛΗ ΚΑΙ ΠΟΛΥΝΕΙΚΗ

Τελευταίες ανασκαφές έφεραν στο φως τους τάφους των γιών του Οιδίποδα, Ετεοκλή και Πολυνείκη, για τους οποίους αναφέρει ο Πausanίας,

που βρίσκονται στη βορεινή πλευρά του μεγάλου Καστελλίου, απέναντι απ' το 2^ο Γυμνάσιο - Λύκειο. (ΔΕΚΚΑ-Ε Δήμου Θηβαίων)

3.1.6. ΟΙΔΙΠΟΔΙΑ ΚΡΗΝΗ

Στην πλατεία των Αγίων Θεοδώρων υπήρχε η Κρήνη -σήμερα πολύκρουνος- όπου ο Οιδίπους έπλυνε τα χέρια του, μετά τον φόνο του πατέρα του Λαίου. Η παράδοση αναφέρει ότι εκεί όπου είναι σήμερα ο Ναός των Αγίων Θεοδώρων (στην κατακόμβη), ήταν ο τάφος του Έκτορα, γιού του Πριάμου.

3.1.7. ΤΑΦΟΙ ΖΗΘΟΥ ΚΑΙ ΑΜΦΙΩΝΟΣ

Οι τάφοι αυτοί αποκαλύφθηκαν το 1972 και το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται από τον Πausανία. Το «Αμφίον», όπως λέγεται ο τύμβος, είναι κατασκευή | του 2000 π.Χ. περίπου και βρίσκεται στο λόφο του Αμφίωνα, κοντά στο Μουσείο.

3.1.8. ΚΡΗΝΗ ΤΗΣ ΔΙΡΚΗΣ

Στο τέρμα της οδού Οιδίποδος, υπάρχουν τα ερείπια της κρήνης της Δίρκης, που ονομάστηκε έτσι γιατί σύμφωνα την παράδοση εκεί πετάχτηκε το σώμα της Βασίλισσας των Θηβών Δίρκης, από Λύκο και τους συνωμότες.

3.1.9. ΚΑΒΕΙΡΙΟ

Ιερό των Καβείρων, σ' απόσταση περίπου 3,5 χλμ. δυτικά της Θήβας. Σ' αυτό, όπως φανερώνουν τα αρχαιολογικά ευρήματα (βάσεις λατρευτικών αγαλμάτων, επιγραφές, μελανόμορφα πήλινα αγγεία και διάφορα εδώλια), λατρεύονταν από τους γύρω χωρικούς μόνον άρρενες Θεοί.

3.1.10. ΚΑΔΜΕΙΟΝ

Ερείπια του Μυκηναϊκού Ανακτόρου απ' τις παλιές ανασκαφές (1906 - 1930), βρίσκονται στην οδό Πινδάρου. Οι νέες ανασκαφές αποκάλυψαν και άλλα κτίσματα του Ανακτόρου στην συμβολή των οδών Πινδάρου και Αντιγόνης. Παράρτημα του Ανακτόρου υπάρχει στην οδό Πελοπίδου καθώς και μεσοελλαδικοί τάφοι 2000-1600 π.Χ. Επίσης και τμήμα του Μυκηναϊκού

Ανακτόρου στη γωνία των οδών Επαμεινώνδα και Δημοκρίτου. (ΔΕΚΚΑ-Ε Δήμου Θηβαίων)

3.2. Βυζαντινά Μνημεία

3.2.1. ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

Κτίσμα του 1867 γεμάτο συμβολισμούς, που έχει κατασκευασθεί εξ' ολοκλήρου από αρχαίους λίθους και ανεπίγραφες πλάκες.

3.2.2. ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΔΑ

Άλσος στο οποίο υπάρχει το φερώνυμο εξωκκλήσι, κοντά ην πηγή της Δίρκης, κατάφυτο από πεύκα και με τρεχούμενο νερό.

3.2.3. ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

Μικρή εκκλησία σε κατακόμβη, κτισμένη τα χρόνια της Τουρκοκρατίας, επί της οδού Επαμεινώνδα.

3.2.4. ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΣ ΛΟΥΚΑΣ (Παλαιό νεκροταφείο)

Στο Ιερό του φερώνυμου ναού, υπάρχει η μοναδική σε τέχνη λάρνακα από μάρμαρο, όπου ετάφη ο Ευαγγελιστής Λουκάς. Στα εξωτερικά τοιχώματα έχουν σμιλευθεί διάφορες επιγραφές, επεξήγηση των οποίων έχει αναρτηθεί δίπλα. Στο παλαιό νεκροταφείο υπάρχουν μνημεία, πραγματικά έργα τέχνης διαφόρων σύγχρονων καλλιτεχνών. Επίσης και επιτύμβιες πλάκες ηρώων της Επανάστασης του 1821. (ΔΕΚΚΑ-Ε Δήμου Θηβαίων)

3.2.5. ΑΓΙΑ ΦΩΤΕΙΝΗ

Αναπαλαίωση του περίφημου Ι. Ναού της Αγίας Φωτεινής, από τον Ακαδημαϊκό Α. Ορλάνδο, Βυζαντινολόγο, στις ίδιες διαστάσεις. Βρίσκεται στο δρόμο προς το Μοσχοπόδι, μετά το παλαιό νεκροταφείο του Ευαγγελιστή Λουκά.

3.2.6. ΜΟΣΧΟΠΟΔΙ

Μετά την Αγ. Φωτεινή και σε απόσταση ενός χλμ. θα συναντήσουμε το Μοσχοπόδι, χώρος αναψυχής των Θηβαίων, όπου βρίσκεται ο Ναός της Ζωοδόχου Πηγής, με το «αγιασμό» του και τις παλιές ιστορικές εικόνες. Στον

τεράστιο περίβολο και στην πευκόφυτη γύρω έκταση, βρίσκουν ξεκούραση και ψυχαγωγία οι επισκέπτες. Λειτουργεί και εξοχικό κέντρο.

Πάνω από την εκκλησία και στο σημείο που υπήρχαν κελιά μοναχών, χτίστηκε το θέατρο αρχαίου τύπου (χωρ. 2000 θέσεων), για να αναβιώνουν οι τραγωδίες του «Θηβαϊκού κύκλου» και να διεξάγονται ποικίλες πολιτιστικές εκδηλώσεις. (ΔΕΚΚΑ-Ε Δήμου Θηβαίων)

3.2.7. ΑΓΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

Κτίσμα παλαιοχριστιανικό, με προσθήκες του 13ου αι. που βρίσκεται στην οδό Δίρκης.

3.2.8. ΚΑΤΑΛΑΝΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ

Κτίστηκε τον 13ο αιώνα μ.Χ. και βρίσκεται μέσα στον περίβολο του Αρχαιολογικού Μουσείου της Θήβας.

3.2.9. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Ωραιότατο μοντέρνο κτίριο, με εκθέματα από ανασκαφές των Θηβών και της Επαρχίας της. Εκτίθενται ευρήματα όλων των περιόδων πολιτισμού της Πατρίδας μας, από τα Νεολιθικά μέχρι τα Βυζαντινά χρόνια.

Τα εκθέματα αυτά όπως γλυπτά, επιγραφές, επιτύμβια μνημεία, αγγεία, όπλα μικροαντικείμενα κλπ. παρουσιάζουν θαυμάσια ποικιλία. Ιδιαίτερης αξίας είναι τα ευρήματα του Μυκηναϊκού Ανακτόρου των Θηβών, του περίφημου ΚΑΔΜΕΙΟΥ.

Στη νέα αίθουσα, εκτίθενται μυκηναϊκές λάρνακες, τελευταία ευρήματα από τις ανασκαφές της Αρχαίας Τανάγρας. (ΔΕΚΚΑ-Ε Δήμου Θηβαίων)

3.3. Μυκηναϊκή ακρόπολη - Καδμεία

Από τα μνημεία και τις τοποθεσίες της πόλεως που αναφέρονται στους μύθους ή και στους στίχους των τραγικών ποιητών, έχουν ταυτιστεί με σχετική βεβαιότητα αρκετά, με τη βοήθεια των ανασκαφικών δεδομένων και της περιγραφής του Πausανία. Από αυτά αναφέρουμε τα πιο σημαντικά. Ας αρχίσουμε από αυτή την ίδια τη μυκηναϊκή ακρόπολη, την Καδμεία, που καταλαμβάνει το κέντρο της σημερινής πόλης και που κατοικείται χωρίς

διακοπή από την Πρωτοελλαδική Εποχή έως σήμερα. Η μυκηναϊκή ακρόπολη των Θηβών, η Καδμεία, καταλαμβάνει το κέντρο της σημερινής πόλης. Είναι χτισμένη σε έναν μεγάλο λόφο, που παρά την ανοικοδόμηση διατηρεί ακόμη και σήμερα το αρχικό του σχήμα. Πρόκειται για έναν αρκετά μεγάλο λόφο σε σχήμα αχλαδιού, που έχει μέγιστες διαστάσεις 800x500 μέτρα περίπου. Και σήμερα ακόμη ο λόφος, αν και έχει παραμορφωθεί αρκετά από την ανοικοδόμηση, διατηρεί κάπως το αρχικό του σχήμα με τις απότομες πλαγιές του στα δυτικά περιορίζεται από το ποτάμι της Δίρκης και στα ανατολικά από το ρέμα του Χρυσορρόα, την αρχαία Κοίλη οδό. (Κόνσολα Ν., 1981)

Ο Α. Κεραμόπουλλος ήταν ο πρώτος που ανάσκαψε στην Καδμεία στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, δείχνοντας ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το τείχος της πόλης, αλλά και για τη θέση των περίφημων επτά πυλών της. Οι πρώτες συστηματικές ανασκαφές στην Καδμεία έγιναν από το 1906 έως το 1929, από τον Α. Κεραμόπουλλο, ο οποίος ασχολήθηκε ιδιαίτερα και με το πρόβλημα του τείχους της ακροπόλεως στους μυκηναϊκούς και ιστορικούς χρόνους και της θέσεως των περίφημων επτά πυλών. Σύμφωνα με τα πορίσματα των ερευνών του Κεραμόπουλλου, το μυκηναϊκό τείχος περιέβαλλε την ακρόπολη της Καδμείας και ακολουθούσε τη φυσική γραμμή του λόφου. (Η ύπαρξη τείχους στην Καδμεία κατά τη Μυκηναϊκή Εποχή αμφισβητείται από ορισμένους νεώτερους ερευνητές, οι οποίοι πιστεύουν ότι και η Θήβα, όπως η Πύλος έμεινε ανοχύρωτη). Την ίδια γραμμή ακολουθούσαν με μικρές παρεκκλίσεις και οι οχυρώσεις της Καδμείας που έγιναν στα ιστορικά χρόνια. Στην Κλασική Εποχή, όταν η πόλη απλώθηκε έξω από τον αρχικό της πυρήνα προς την πεδιάδα, απέκτησε και δεύτερο τείχος, που περιλάμβανε πολύ μεγαλύτερη περιοχή. (<http://www.thiva.gr>)

Ο Κεραμόπουλλος πίστευε, πως οι ονομαστές επτά πύλες, γνωστές από την παράδοση και τους αρχαίους συγγραφείς, ανήκαν στο τείχος της ακροπόλεως και όχι της κάτω πόλης. Στο μυκηναϊκό τείχος της Καδμείας, που θεώρησε μάλιστα ότι ήταν το τείχος που σύμφωνα με την παράδοση έχτισαν ο Ζήθος και ο Αμφίων, απέδωσε λείψανα κυκλώπειων τειχών που βρέθηκαν στις ακόλουθες θέσεις: κοντά στο φράγγικο πύργο στην αυλή του Μουσείου, στη δυτική πλαγιά της Καδμείας (λίγο πιο βόρεια από τη σημερινή πλατεία του Πούρου), στη νοτιοανατολική άκρη της Καδμείας κάτω από τα νεώτερα λείψανα των Ήλεκτρων πυλών, κοντά στη γέφυρα του Χρυσορρόα απέναντι

από το λόφο Μεγάλο Καστέλλι, στη διασταύρωση των οδών Τσεβά και Βουρδουμπά στην ανατολική πλαγιά της Καδμείας. Τα τελευταία είναι και σήμερα ορατά. Λίγα μέτρα βορειότερα από αυτά, σε πρόσφατες ανασκαφές (1964, οικόπεδο Μαλαθούνη), βρέθηκαν λείψανα ισχυρού τοίχου, που κατά τους ανασκαφείς ανήκει ίσως στο μυκηναϊκό τείχος. (Κόνσολα Ν., 1981)

Από τις επτά πύλες του μυκηναϊκού τείχους δε βρέθηκε κανένα λείψανο, αλλά ο Κεραμόπουλλος τις τοποθέτησε σε διάφορα σημεία της οχυρώσεως, στην ίδια θέση, όπου ήταν και οι πύλες του τείχους των ιστορικών χρόνων. Βασίστηκε στις πληροφορίες των αρχαίων συγγραφέων και κυρίως στο γεγονός ότι και σήμερα η πόλη έχει επτά φυσικές εξόδους, στα σημεία που υπέθεσε πώς βρίσκονταν παλιά οι επτά πύλες. Στην ανατολική πλαγιά της Καδμείας υπάρχουν δύο άλλες φυσικές εξοδοί η πρώτη δίπλα στα ορατά λείψανα του μυκηναϊκού τείχους, απέναντι από το Μεγάλο Καστέλλι, που οδηγεί προς τους Αγίους Θεοδώρους και τη Χαλκίδα, ταυτίζεται με τις «Προϊπίδες» πύλες. Η δεύτερη, στην προέκταση της οδού Οιδίποδα, που οδηγεί, αφού περάσει κανείς τη γέφυρα επάνω από το ρέμα του Χρυσορρόα, στις περιοχές ανάμεσα στο Ισμήνιο και στα Καστέλλια, είναι οι «Ομολοϊδες» πύλες. Η επόμενη έξοδος στη νοτιοανατολική άκρη της Καδμείας, στην προέκταση της οδού Αμφίωνος, θα ήταν η σπουδαιότερη, αφού οδηγούσε προς την Αθήνα και τις Πλαταιές. Εδώ τοποθετούνται οι «Ηλέκτραι» πύλες. Οι ανασκαφές του Κεραμόπουλλου αποκάλυψαν στη θέση αυτή τα θεμέλια δύο κυκλικών πύργων, που ανήκουν πιθανόν στην οχύρωση της πόλης του τέλους του 4ου αι. π.Χ. Κάτω από αυτούς βρέθηκαν τα λείψανα παλιότερων περιόδων της οχυρώσεως, καθώς και μυκηναϊκοί τοίχοι και υπομυκηναϊκοί τάφοι. Ο ένας από τους τοίχους θεωρήθηκε μάλιστα από τον Κεραμόπουλλο ως τμήμα του μυκηναϊκού τείχους. Στο σημείο περίπου της συναντήσεως των οδών Επαμεινώνδα και Πινδάρου στο νότιο τμήμα της Καδμείας, όπου αρχίζει ο παλιός Εθνικός δρόμος προς τις Ερυθρές και την Αθήνα, θα πρέπει να ήταν οι «Ύψισται» ή «Ογκαίαι» πύλες. Στη δυτική πλευρά της Καδμείας υπήρχαν άλλες δύο πύλες. Στα ΝΔ., κοντά στη σημερινή κρήνη Παραπόρτι, όπου ανοίγεται μικρός δρόμος που οδηγεί προς το Αμπελοχώρι και τα Λεύκτρα ή προς τις εκτάσεις δυτικά του ποταμού Δίρκη, οι «Κρηναίαι». Στα ΒΔ., λίγο πιο βόρεια από τη σημερινή πλατεία του Πούρου, κοντά στο μικρό δρόμο που οδηγεί, περνώντας τη Δίρκη, στη συνοικία Πυρί και από εκεί στο Καβείριο και

τις Θεσπιές, οι πύλες «Νήιται» ή «Νήισται». (Δημακοπούλου Κ. και Κόνσολα Ν., 2003)

Έξω από την Καδμεία, κοντά στη δυτική πλαγιά της, το σημερινό ρέμα της Δίρκης ταυτίζεται με το ποτάμι Δίρκη της μυθολογίας. Στην πλαγιά αυτή τοποθετείται και η θέση που μονομάχησαν τα δύο αδέλφια Ετεοκλής και Πολυνεΐκης, που μπορεί όμως να είναι και μπροστά στις Ηλέκτρες πύλες στη νοτιοανατολική πλευρά ή μπροστά σε άλλες πύλες της Καδμείας, σύμφωνα με τους τραγικούς.

Από τα λείψανα κυκλώπειων τειχών, που βρέθηκαν σε διάφορες θέσεις της Καδμείας, συνήγαγε ότι το μυκηναϊκό τείχος ακολουθούσε τη φυσική γραμμή του λόφου. Τις επτά πύλες του μυκηναϊκού τείχους, από τις οποίες δεν βρέθηκε κανένα ίχνος, -τα μόνα αρχιτεκτονικά λείψανα πυλών, που αποκαλύφθηκαν ανασκαφικά, ανάγονται στους ελληνοιστικούς χρόνους και ταυτίζονται με τις λεγόμενες Ηλέκτρες πύλες- τοποθέτησε υποθετικά στις σημερινές επτά φυσικές εξόδους της πόλης, βασιζόμενος και στις μαρτυρίες των αρχαίων συγγραφέων. Στο εσωτερικό της αρχαίας ακρόπολης, στον χώρο της αγοράς της σύγχρονης πόλης, έφερε στο φως τμήματα μεγάλου μυκηναϊκού ανακτορικού κτιρίου, κατεστραμμένου από πυρκαγιά.

Η Αρεία Κρήνη και η σπηλιά του Δράκοντα βρίσκονταν στη θέση της σημερινής πηγής Παραπόρτι, επάνω από την οποία υπάρχει σήμερα μικρή σπηλιά. Ο Πausanίας όμως τοποθετεί την Αρεία Κρήνη στην ανατολική πλευρά της Καδμείας πέρα από το Ισμήνιο.

Ανατολικά από την Καδμεία και μετά το ρέμα του Χρυσορρόα υπάρχουν οι δύο συνεχόμενοι λόφοι, το Μικρό και το Μεγάλο Καστέλλι. Το Μεγάλο Καστέλλι είχε θεωρηθεί από παλιά ως τύμβος με τα «μνήματα των Οιδίποδος Παίδων», δηλαδή του Ετεοκλέους και του Πολυνεΐκους. Και στους δύο λόφους βρέθηκαν μυκηναϊκοί θαλαμωτοί τάφοι. Τελευταία, στο Μεγάλο Καστέλλι αποκαλύφτηκε μεγάλος μυκηναϊκός θαλαμωτός τάφος με διπλή είσοδο και τοιχογραφική διακόσμηση, ασφαλώς βασιλικός, που ταυτίστηκε από τον ανασκαφέα με τον τάφο των γιών του Οιδίποδα. Βορειοανατολικά από την Καδμεία, στη σημερινή πλατεία των Αγίων Θεοδώρων, τοποθετείται ή Οιδιπόδεια Κρήνη.

Ο μικρός λόφος (Αμφείο), που υψώνεται αμέσως έξω από τη βόρεια έξοδο της Καδμείας, έχει στην κορυφή του τύμβο, που είχε ταυτιστεί από παλιά

με τον κοινό τάφο του Ζήθου και του Αμφίωνος. Νεώτερες ανασκαφές που έγιναν εκεί έφεραν σε φώς στην κορυφή του λόφου μεγάλο εντυπωσιακό κιβωτιόσχημο τάφο πιθανόν του τέλους της Μεσοελλαδικής Εποχής. (Κόνσολα Ν., 1981)

Μέσα στην Καδμεία, στο χώρο της αγοράς της πόλεως, υπήρχε, σύμφωνα με την περιγραφή του Πausανία, η «Οικία του Κάδμου», που κατά την παράδοση είχε αποτεφρωθεί από τους κεραυνούς του Δία και τα ερείπιά της είχαν διατηρηθεί ως ιερός άβατος χώρος. Οι ανασκαφές του Κεραμόπουλλου αποκάλυψαν κοντά στο κέντρο της Καδμείας (οδός Πινδάρου, πίσω από τη σημερινή αγορά) τα λείψανα μεγάλου μυκηναϊκού κτιρίου που είχε καταστραφεί από φοβερή πυρκαγιά. Ο Κεραμόπουλλος θεώρησε το κτίριο αυτό ως ανάκτορο και το ταύτισε με την «Οικία του Κάδμου», επειδή ήταν πυρπολημένο και επειδή τίποτα δεν είχε χτιστεί επάνω από τα ερείπια έως τα χριστιανικά χρόνια. Έχει μικρά δωμάτια και διαδρόμους και δεν είναι στον τύπο του μυκηναϊκού μεγάρου, όπως είναι γνωστός από τα άλλα μυκηναϊκά ανάκτορα. Βρέθηκαν αρκετά κομμάτια από μεγάλη τοιχογραφία, που παριστάνει πομπή γυναικών με προσφορές στα χέρια, αγαπητό θέμα της μυκηναϊκής ζωγραφικής. Επίσης άφθονα αγγεία, ανάμεσα στα οποία ξεχωρίζουν οι περίφημοι ψευδόστομοι αμφορείς με επιγραφές της Γραμμικής Β γραφής, και κοσμήματα από χρυσό και αχάτη. Αναφέρονταν σε ονόματα ανδρών, παραγωγών των προϊόντων (κρασιού και λαδιού) που περιείχαν, ή στο όνομα του τόπου κατασκευής και του ιδιοκτήτη του εργαστηρίου. Σύμφωνα με αναλύσεις πηλού, οι αμφορείς αυτοί προέρχονταν από εργαστήρια της δυτικής Κρήτης.

Μετά τις πρώτες και εξαιρετικά σημαντικές ανασκαφές του Κεραμόπουλλου στη Θήβα, στο χώρο της Καδμείας δεν έγιναν άλλες έρευνες έως τις αρχές της δεκαετίας του 60, οπότε άρχισε στην πόλη έντονη οικοδομική δραστηριότητα. Τότε, κατά τη διάρκεια των εκσκαφών για τη θεμελίωση νέων οικοδομών, αποκαλύφθηκαν τυχαία σπουδαία μυκηναϊκά λείψανα. (Δημακοπούλου Κ. και Κόνσολα Ν., 2003)

Η δεύτερη μεγάλη ανακάλυψη στην Καδμεία πραγματοποιήθηκε στις αρχές της δεκαετίας του '60, την περίοδο που άρχισε στη σύγχρονη πόλη η μεγάλη οικοδομική δραστηριότητα. Ο καθηγητής Ν. Πλάτων και η αρχαιολόγος Ε. Τουλούπα έφεραν στο φως το «Δωμάτιο του Θησαυρού» και τμήμα κτιρίου

γνωστού ως «Οπλοθήκη». Το πρώτο οφείλει την ονομασία του στην εύρεση κοσμημάτων από χρυσό, κύανο, αχάτη και ελεφαντόδοντο και ενός πραγματικού θησαυρού από 42 σφραγιδικυλίνδρους ανατολικής προέλευσης, που ανήκαν σε βασιλείς ή πρίγκιπες της Ανατολής. Είχαν σκαλιστεί σε διάφορους τόπους, σε διαφορετικές εποχές και είχαν δωριθεί στον βασιλιά των Θηβών, ο οποίος τους φύλαγε σε ξύλινο κιβώτιο μέσα στο θησαυροφυλάκιο του ανακτόρου του. Το δεύτερο παράρτημα του ανακτόρου, η «Οπλοθήκη», οφείλει το όνομά του στο πλήθος των χάλκινων ευρημάτων (όπλων, πανοπλίας κλπ.) που ήρθαν στο φως. Εκεί αποκαλύφθηκαν και οι πρώτες θηβαϊκές «φοινικόφυλλες» πινακίδες Γραμμικής Β γραφής, στις οποίες αναγράφονταν ονόματα ανδρών. Στον ίδιο χώρο, βρέθηκε το 1995 μια μοναδική ομάδα από μυκηναϊκά ελεφαντουργήματα, που, κατά τον ανασκαφέα Β. Αραβαντινό, αποτελούσαν ενθέματα επίπλων, αρμάτων ή εξάρτησης αλόγου. Σε άλλο σημείο της Καδμείας, ο Σ. Συμεώνογλου αποκάλυψε, το 1964-65, τμήμα ανακτορικού εργαστηρίου για την κατασκευή κοσμημάτων, απ' όπου περισυνέλεξε πολλά κοσμήματα από ορεία κρύσταλλο και ημιπολύτιμους λίθους, κάποια στο στάδιο της επεξεργασίας. Το 1968, ο Ν. Φαράκλας ανάσκαψε κοντά στην «Οικία του Κάδμου» λείψανα αποθηκών και το 1973 η Κ. Δημακοπούλου ένα ακόμη ανακτορικό εργαστήριο. Κοντά στο «Δωμάτιο του Θησαυρού» βρέθηκαν το 1970 από το Θ. Σπυρόπουλο κι άλλες πινακίδες Γραμμικής Β γραφής, στις οποίες αναφέρονταν ονόματα θεοτήτων, της Ήρας, του Ερμή και της Πότνιας και καταγράφονταν σημαντικές ποσότητες μαλλιού, προσφορές κυρίως σε θεότητες και ιερά. (<http://www.thiva.gr>)

Το 1982 μια σωστική ανασκαφή που διενεργήθηκε από τον Χ. Πιπερό έδωσε 56 σφραγίσματα με επιγραφές που αναφέρονταν σε θυσίες ζώων και δημόσια συμπόσια. Η τελευταία μεγάλη ανακάλυψη στην Καδμεία έγινε από τον Β. Αραβαντινό το 1993-1995, μπροστά από την «Οπλοθήκη», στην οδό Πελοπίδου, κατά τη διάρκεια τοποθέτησης αποχετευτικού αγωγού.

Στο φως ήρθαν 238 «φοινικόφυλλες» και «σελιδόσχημες» πινακίδες και θραύσματα πινακίδων Γραμμικής Β γραφής. Η δημοσίευσή τους έδωσε νέα πολύτιμα στοιχεία για την κοινωνία, τη θρησκεία και τη διοίκηση των μυκηναϊκών ανακτορικών κέντρων.

Εικ. 3.2: Τα ερείπια της Καδμείας, ακρόπολης των Θηβών

(Πηγή: <http://www.thiva.gr/portal/page/portal/dimosThivas/history/>)

Τα συντομογραφικά αυτά κείμενα αναφέρονται σε προσωπικό, άνδρες και γυναίκες, υπεύθυνους για τη διανομή των διαφόρων προϊόντων (κρασιού, σίτων, ελιών, κριθαριού), οι οποίοι φαίνεται να συνδέονται με τον θρησκευτικό κόσμο (Μητέρα Γη, Κόρη και ιερά ζώα). Αναφέρονται τοπωνύμια, που σχετίζονται με την εδαφική έκταση του μυκηναϊκού βασιλείου των Θηβών, το οποίο φαίνεται ότι περιελάμβανε τις Αλές, το Πτώο, την λίμνη Υλίκη, τις Θεσπιές, την Εύτρηση και την Κρέυση στα δυτικά, τα παράλια του Ευβοϊκού, την Ανθηδώνα και την Αυλίδα στα βόρεια, καθώς και το νότιο μέρος της Εύβοιας. Άλλα τοπωνύμια, όπως της Λακωνίας, της Αίγινας, της Τροίας και της Μιλήτου, μαρτυρούν εμπορικές και πολιτικές σχέσεις ανάμεσα στη Βοιωτία και τις άλλες περιοχές του μυκηναϊκού κόσμου. Οι περισσότερες πινακίδες της οδού Πελοπίδου αποκαλύφθηκαν συγκεντρωμένες σε ένα δωμάτιο, πεσμένες ανάποδα από τα ράφια όπου ήταν τακτοποιημένες. Το δωμάτιο αυτό, πιθανότατα, αποτελούσε τμήμα του ανακτορικού «Αρχείου».

(<http://www.thiva.gr>)

Μέχρι σήμερα έχουν βρεθεί πολλά αρχιτεκτονικά λείψανα και άφθονη κεραμική της Μυκηναϊκής Εποχής μαζί με επίσης πολυάριθμα κατάλοιπα των δύο προηγούμενων περιόδων της Χαλκής Εποχής (Πρωτοελλαδικής και Μεσοελλαδικής), που δείχνουν ότι η Θήβα ήταν το ίδιο πυκνοκατοικημένη και στα προμυκηναϊκά χρόνια. Από τα μυκηναϊκά αρχιτεκτονικά λείψανα τα παρακάτω φαίνεται πως ανήκουν στο συγκρότημα του μυκηναϊκού ανακτόρου:

1. Η λεγόμενη «Οικία του Κάδμου» που αναφέρθηκε πιο πάνω (ανασκαφή Α. Κεραμόπουλλου, 1906-29).

2. Το «Δωμάτιο του Θησαυρού», 40 μέτρα νοτιοδυτικά από την «Οικία του Κάδμου», στο οικόπεδο Τζώρτζη, στη γωνία των οδών Πινδάρου και Αντιγόνης (Ανασκαφή Ν. Πλάτωνος - Ε. Τουλούπα, 1963-64, και συμπληρωματική ανασκαφή Θ. Σπυρόπουλου, 1970). Ονομάστηκε έτσι, γιατί επάνω στο δάπεδο του δωματίου βρέθηκαν κοσμήματα από χρυσό, κύανο (Iapis-lazuli) και αχάτη, ελεφάντινα αντικείμενα και μοναδικός θησαυρός από ανατολικούς σφραγιδοκύλινδρους. Βόρεια από το δωμάτιο αυτό βρέθηκαν τοίχοι, που ίσως αποτελούσαν τη συνέχεια της «Οικίας του Κάδμου».
3. Λείψανα τοίχων στο οικόπεδο Αντωνίου, στη γωνία των οδών Πινδάρου και Αντιγόνης (ανατολικά από το οικόπεδο Τζώρτζη), που έχουν διατηρηθεί στο υπόγειο της Εμπορικής Τραπέζης (Ανασκαφή Ν. Πλάτωνος-Ε. Τουλούπα, 1963-64).

4. Τμήμα κτιρίου, γνωστού ως «Οπλοθήκη», κτισμένου επάνω από μεσοελλαδικό νεκροταφείο, στο οικόπεδο Παυλογιαννόπουλου στην οδό Πελοπίδου 28 (Ανασκαφή Ν. Πλάτωνος - Ε. Τουλούπα, 1963-64, και συμπληρωματικές ανασκαφές Θ. Σπυρόπουλου, 1970, και Κ. Δημακοπούλου, 1974, 1980). Το κτίριο πήρε το όνομά του από τα πολλά χάλκινα όπλα που βρέθηκαν εκεί, μαζί με δύο ελεφάντινα κολονάκια και πινακίδες της Γραμμικής Β γραφής.
5. Τμήματα δωματίων, από τα οποία το ένα ανακτορικό εργαστήριο για την κατασκευή κοσμημάτων, στο οικόπεδο Κόρδατση, στην οδό Οιδίποδος 14. Έχουν διατηρηθεί στο υπόγειο του Ταχυδρομείου (Ανασκαφή Σ. Συμεώνογλου, 1964-65). Στο εργαστήριο βρέθηκαν πολλά κοσμήματα (μερικά ακόμη στο στάδιο της επεξεργασίας) από χρυσό, κύανο (Iapris-lazuli), ορεία κρύσταλλο και ημιπολύτιμους λίθους. Από άλλο χώρο της ανασκαφής προέρχονται ελεφάντινα πλακίδια με ανάγλυφες παραστάσεις.
6. Λείψανα αποθηκών του ανακτόρου στο οικόπεδο Λιακοπούλου - Κύρτση, στη γωνία των οδών Βουρδουμπά και Πινδάρου, 20 μέτρα περίπου βορειότερα από την «Οικία του Κάδμου» (Ανασκαφή Ν. Φαράκλα, 1968).
7. Λείψανα τοίχων στο οικόπεδο Σταυρή, στη γωνία των οδών Πινδάρου και Αντιγόνης, απέναντι από το κατάστημα της Εμπορικής Τραπέζης (Ανασκαφή Θ. Σπυρόπουλου, 1969).
8. Τμήμα κτιρίου με δύο δωμάτια στο οικόπεδο Σωτηρίου - Δουγέκου, στη γωνία των οδών Επαμεινώνδα και Μεταξά, 80 μέτρα νοτιοδυτικά από το «Δωμάτιο του Θησαυρού» (Ανασκαφή Θ. Σπυρόπουλου, 1970, 1972). Το ένα δωμάτιο, όπου βρέθηκαν αρκετές πινακίδες της Γραμμικής Β γραφής, θεωρήθηκε το αρχείο του ανακτόρου. Το άλλο ήταν λουτρό, όπως δείχνει ο πήλινος λουτήρας (ασάμινθος).
9. Ανακτορικό εργαστήριο κατασκευής κοσμημάτων στο οικόπεδο Κοροπούλη, στην οδό Πινδάρου 29, 40 μέτρα περίπου νοτιοδυτικά από το άλλο εργαστήριο του οικοπέδου Κόρδατση (Ανασκαφή Κ. Δημακοπούλου, 1973).
10. Τμήματα δωματίων στο οικόπεδο Πλούμη, στην οδό Δολόγλου 3, 40 μέτρα περίπου δυτικά από την «Οπλοθήκη» (Ανασκαφή Κ. Δημακοπούλου, 1974).

11. Τμήματα δωματίων στο οικόπεδο Στέφα, στην οδό Πελοπίδου 25, 20-30 μέτρα περίπου βορειοανατολικά από το ανακτορικό εργαστήριο στο οικόπεδο Κόρδατση (Ανασκαφή Κ. Δημακοπούλου, 1975).
12. Τμήματα δωματίων στο οικόπεδο Τζώρτζη, στην οδό Πινδάρου 60, 30 μέτρα περίπου νοτιοανατολικά από την «Οικία του Κάδμου» (Ανασκαφή Κ. Δημακοπούλου, 1979).

(Δημακοπούλου Κ. και Κόνσολα Ν., 2003)

Τα λείψανα των τοίχων στα παραπάνω οικόπεδα δεν έχουν όλα τον ίδιο προσανατολισμό.

Έτσι, οι τοίχοι της «Οικίας του Κάδμου» έχουν κατεύθυνση ΒΑ./ΝΔ., δηλαδή λοξή προς τους σημερινούς δρόμους της πόλεως. Τον ίδιο προσανατολισμό με την «Οικία του Κάδμου» έχουν οι τοίχοι κτισμάτων που βρέθηκαν στα οικόπεδα αριθ. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10 και 12. Το «Δωμάτιο του Θησαυρού», στη θέση 2, έχει προσανατολισμό από Β. προς Ν., δηλαδή οι τοίχοι του έχουν ίδια κατεύθυνση με τους σημερινούς δρόμους. Κτίσματα με τον προσανατολισμό αυτό βρέθηκαν και στις θέσεις 5, 8, 9 και 11. Ο διαφορετικός προσανατολισμός των τοίχων δείχνει πως πρόκειται για δύο διαφορετικά ανακτορικά κτίρια, οπότε προκύπτει το ερώτημα, αν τα κτίρια αυτά είναι σύγχρονα ή όχι. Το γεγονός ότι οι τοίχοι με το Β./Ν. προσανατολισμό έχουν διαφορετική τοιχοδομία από τους άλλους και, ότι, όπου βρέθηκαν μαζί, ήταν σε ψηλότερο επίπεδο (οικόπεδα αριθ. 2 και 5) οδηγεί στο συμπέρασμα πως τα κτίρια δεν είναι σύγχρονα, αλλά πως το κτήριο με το Β./Ν. προσανατολισμό αντικατέστησε το παλιότερο με τους λοξούς τοίχους. Το παλιότερο κτίριο εκτεινόταν βόρεια και νοτιοανατολικά από την «Οικία του Κάδμου», η οποία και αποτελούσε ένα τμήμα του, ίσως το σπουδαιότερο. Το νεώτερο κτίριο, που χτίστηκε με καινούργιο σχέδιο και διαφορετικό προσανατολισμό, κατέλαβε βέβαια μεγάλο μέρος του παλιού, αλλά μετακινήθηκε λίγο νοτιοδυτικότερα και έφτανε τουλάχιστον έως τις θέσεις 8 δυτικά και 9 νότια. Έτσι, έχει επικρατήσει η άποψη πως στη μυκηναϊκή Θήβα είχαν χτιστεί δύο διαδοχικά ανάκτορα, που είναι γνωστά ως Παλιό και Νέο Καδμείο. Έχει διατυπωθεί όμως και η γνώμη πως τα ανάκτορα δεν ήταν δύο διαφορετικά κτίρια, που το ένα διαδέχτηκε το άλλο, αλλά ένα ενιαίο κτήριο, που καταλάμβανε πολύ μεγάλη έκταση της ακροπόλεως και που το κεντρικό του τμήμα είχε το Β./Ν. προσανατολισμό, ενώ τα περιφερειακά το λοξό

προσανατολισμό της «Οικίας του Κάδμου». (Δημακοπούλου Κ. και Κόνσολα Ν., 2003)

Από τα αποτελέσματα των ανασκαφών συμπεραίνουμε ότι το μυκηναϊκό ανάκτορο της Θήβας θα ήταν, και στις δύο κύριες φάσεις του, ένα μεγάλο σε έκταση κτηριακό συγκρότημα με κύρια διαμερίσματα, αποθήκες, αρχεία, εργαστήριο και διάφορα παραρτήματα. Μερικά τμήματά του θα ήταν ασφαλώς διώροφα. Πολλά από τα δωμάτια είχαν τοιχογραφική διακόσμηση, όπως φαίνεται από τα κομμάτια των τοιχογραφιών της «Οικίας του Κάδμου» και από άλλα που βρέθηκαν σε νεώτερες ανασκαφές οικοπέδων στη βορειοδυτική πλαγιά της Καδμείας, όπου θα είχαν πεταχτεί, κάποια εποχή, από το ανάκτορο. Ο πλούτος και το είδος των ευρημάτων δείχνουν πως η μυκηναϊκή Θήβα είχε φτάσει σε μεγάλη ακμή κυρίως το 14^ο και 13^ο αί. π.Χ. και είχε αναπτύξει εμπορικές σχέσεις με περιοχές της Ανατολής και του Αιγαίου. Ιδιαίτερα στενές ήταν οι σχέσεις της με την Κρήτη, από όπου είχαν εισαχθεί και οι γνωστοί ψευδόστομοι αμφορείς με τις επιγραφές της Γραμμικής Β γραφής. Από την Ανατολή φαίνεται πως έρχονταν τα περισσότερα πολύτιμα υλικά, που η επεξεργασία τους για την κατασκευή κοσμημάτων και μικροτεχνημάτων γινόταν στα ανακτορικά εργαστήρια. Μαζί με τις πρώτες ύλες έφερναν επίσης από την Ανατολή και έτοιμα έργα, όπως τους περίφημους σφραγιδοκύλινδρους. Στα εργαστήρια των ανακτόρων είχε αναπτυχθεί ιδιαίτερα η χρυσοχοΐα και η ελεφαντουργία.

Γύρω από το ανάκτορο, σ' όλη την έκταση της Καδμείας, είχε απλωθεί ολόκληρη μυκηναϊκή πόλη με διάφορα οικήματα αξιωματούχων και άλλων αρχόντων. Λείψανα των κατοικιών αυτών με αρκετά πλούσια αντικείμενα βρίσκονται συνεχώς στις ανασκαφές των οικοπέδων της σημερινής πόλεως. Αλλά και έξω από την ακρόπολη, στις πλαγιές του λόφου, θα υπήρχαν αρκετές κατοικίες, όπως έδειξαν τα ευρήματα και όπως είναι άλλωστε γνωστό και από τις άλλες μυκηναϊκές ακροπόλεις (Μυκήνες, Τίρυνς).

Τα νεκροταφεία της πόλεως, όπως και σε όλες τις μυκηναϊκές πόλεις, βρίσκονταν στην περιοχή γύρω από την ακρόπολη. Έτσι στους λόφους Αμφείο, Μικρό και Μεγάλο Καστέλλι, Ισμήνιο και Κολωνάκι υπήρχαν συστάδες θαλαμωτών τάφων, σκαλισμένων στο μαλακό πέτρωμα. Στις ανασκαφές των τάφων αυτών, που έγιναν παλιά από τον Κεραμόπουλλο και συνεχίστηκαν πρόσφατα από άλλους αρχαιολόγους, βρέθηκαν πλούσια κτερίσματα, που

μαρτυρούν επίσης τη λαμπρότητα της μυκηναϊκής Θήβας: άφθονη κεραμική πολύ καλής ποιότητας, ειδώλια, κοσμήματα από χρυσό, υαλόμαζα και ημιπολύτιμους λίθους, σφραγιδολίθοι, έργα ελεφαντουργίας κ.ά.

Η κεραμική από τις επιχώσεις των σπιτιών, αλλά και από τους τάφους της μυκηναϊκής Θήβας, δείχνει ότι η πόλη ήταν κατοικημένη συνεχώς από την αρχή έως το τέλος της εποχής αυτής (16ος-12ος αι. π.Χ.), με μεγαλύτερη πυκνότητα κατά τη διάρκεια του 14^{ου} και 13^{ου} αι. π.Χ. Αυτό σημαίνει πως εξακολούθησε να κατοικείται και μετά την καταστροφή του ανακτόρου γύρω στα μέσα του 13^{ου} αι. π.Χ. Εξάλλου οι υπομυκηναϊκοί τάφοι, που αποκαλύφθηκαν παλιότερα στις Ηλέκτρες πύλες και πρόσφατα στην ανατολική και δυτική πλευρά της Καδμείας, μαρτυρούν τη συνέχιση της κατοικήσεως και κατά τους υπομυκηναϊκούς χρόνους (11^{ος} αι. π.Χ.). (Κόνσολα Ν., 1981)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Ενοποιήσεις, Αναπλάσεις, Αναμορφώσεις

4.1. Πρόγραμμα Ενοποίησης Αρχαιολογικών Χώρων

Η ενοποίηση νοείται ως δημιουργία μιας ζώνης στην οποία θα αποκατασταθεί, όσο το δυνατόν περισσότερο, η φυσική συνέχεια των διαφόρων αρχαιολογικών χώρων και μνημείων. Η συνέχεια αυτή θα περιλαμβάνει μία σύνδεση των αρχαιολογικών χώρων, αφ' ενός με την μεγαλύτερη δυνατή επέκτασή τους, αφ' ετέρου με την διαμόρφωση του μεταξύ τους χώρου, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η συνέχεια. Τα μνημεία κάθε ιστορικής περιόδου γίνονται σεβαστά, εντάσσονται στο συνολικό πλέγμα διαμόρφωσης με την αισθητική αναβάθμιση και προβολή τους εξασφαλίζοντας την ιστορική συνέχεια.

Οι παρεμβάσεις στο εσωτερικό των αρχαιολογικών χώρων είναι περιορισμένες και αναστρέψιμες και έχουν στόχο την οργάνωση και τη διευκόλυνση της λειτουργίας των χώρων και τον εκσυγχρονισμό των εξυπηρετήσεων του κοινού, καθώς και ρυθμίσεις για εκείνους τους αρχαιολογικούς χώρους που θα αποκαλυφθούν μέσω των ανασκαφών και θα συνδεθούν οργανικά ή λειτουργικά με τους υπάρχοντες.

Οι παρεμβάσεις στο άμεσο περιβάλλον των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων γίνονται με διαμόρφωση των χώρων και την αισθητική αναβάθμιση κτισμάτων και διαφόρων κατασκευών. (<http://www.yppo.gr>)

Αναβάθμιση περιοχών σε ορισμένες ζώνες του ευρύτερου περιβάλλοντος, με ειδικό χαρακτήρα. Εδώ οι επεμβάσεις αποβλέπουν, μέσω ενός συστήματος περιορισμών (χρήσεις γης, συντελεστής δόμησης, κάλυψης κλπ), ειδικών ρυθμίσεων και κινήτρων, στην δημιουργία ενός αναβαθμισμένου ενδιάμεσου χώρου μεταξύ των πρώτων και του πολεοδομικού ιστού της πόλης. Οι αναπλάσεις μιας σειράς περιοχών θα επιφέρουν σημαντική αναβάθμισή τους σε όλες τις πολεοδομικές, κοινωνικές και οικονομικές παραμέτρους.

Βασικός στόχος του προγράμματος ενοποίησης είναι να φέρει τον Θηβαίο σε επαφή με την πολιτιστική του κληρονομιά και να δημιουργήσει μια όσο το δυνατόν πληρέστερη γνώση της πόλης στην οποία διαβιώνει. Ένα

δίκτυο πεζοδρόμων μέσα σε χώρους πρασίνου θα προσφέρει έναν ευχάριστο περίπατο. Το δίκτυο αυτό, παράλληλα, θα είναι σε στενή σχέση με το δίκτυο εμπορικών λειτουργιών του κέντρου της πόλης, ώστε οι διελεύσεις μέσα από τη ζώνη των ενοποιημένων χώρων να προκύπτουν όχι μόνο μετά από συνειδητή επιλογή αλλά και ως αυτόματη συνέπεια της γενικότερης χρήσης και διακίνησης στο ευρύτερο κέντρο της πόλης για την κάλυψη και αυτών των καθημερινών αναγκών.

Παράλληλα, ο επισκέπτης των μνημείων της περιοχής, είτε αυτός είναι ο τουρίστας είτε ο κάτοικος της πόλης, θα βρουν έναν πόλο έλξης σε όλη την έκταση της επέμβασης, με αποτέλεσμα αφ' ενός το αναβαθμισμένο πολιτιστικό όφελος από την επίσκεψη -λόγω της αυξανόμενης διδακτικότητας των μνημείων και της πληρέστερης λειτουργίας και διαχείρισης των χώρων, αφ' ετέρου με την προσφορά μιας ευχάριστης διαδρομής, που θα κάνει επιθυμητή και εφικτή μια μεγάλης διάρκειας επίσκεψη σε χώρους, με έναν ευχάριστο περίπατο ή με την μετακίνηση με ελαφρό μέσο (τραμ) σε διάφορες περιοχές της ενοποίησης.

Η πρόταση πρέπει να εναρμονίζεται με το Ρυθμιστικό Σχέδιο της Θήβας, το οποίο αποτελεί και το πραγματικό της πλαίσιο. Σε ορισμένες περιπτώσεις πρέπει να γίνεται προσπάθεια να αντιμετωπιστούν προβλήματα που έχουν παρατηρηθεί στην πορεία της εφαρμογής του.

Σημαντικές αναμένεται να είναι από την εφαρμογή του προγράμματος οι επιπτώσεις στο περιβάλλον και την ποιότητα ζωής, τόσο μέσω άμεσων σχετικών παρεμβάσεων (πεζοδρομήσεις, αύξηση πρασίνου, αύξηση ελεύθερων και ακάλυπτων χώρων κλπ) όσο και έμμεσα, μέσω παρεμβάσεων σε όλα τα επίπεδα (βελτίωση οδικού δικτύου, αύξηση της μέσης ταχύτητας κυκλοφορίας, μείωση των εκπεμπόμενων ρύπων, της ηχορύπανσης, χρήση του φυσικού αερίου κλπ).

Οι επιπτώσεις θα είναι ευνοϊκές τόσο για τους κατοίκους της Θήβας, όσο και στη σωτηρία των μοναδικών μνημείων που φιλοξενεί η περιοχή και των οποίων η φθορά από τη ρύπανση είναι μεγάλη.

Η ένταξη μεγάλου αριθμού πολιτιστικών χρήσεων στην περιοχή θα φέρει σ' επαφή την σύγχρονη πολιτιστική δημιουργία με την κληρονομιά μας, θα εντάξει στα μνημεία μας ενδεδειγμένες χρήσεις και θα φέρει τους κατοίκους και επισκέπτες κοντά σ' αυτά.

Ταυτόχρονα θα πρέπει να τονιστεί και ο αναπτυξιακός χαρακτήρας της επέμβασης με την κατασκευή του συνόλου των έργων που προβλέπονται, την αναβάθμιση των περιοχών και την αύξηση των επισκεπτών τουριστών.

(<http://www.yppo.gr>)

Σύμφωνα με το άρθρο (8 Ν. 2508/1997) ανάπλαση περιοχής είναι το σύνολο των κατευθύνσεων, μέτρων, παρεμβάσεων και διαδικασιών πολεοδομικού, κοινωνικού, οικονομικού, οικιστικού και ειδικού αρχιτεκτονικού χαρακτήρα, που προκύπτουν από σχετική μελέτη και που αποσκοπούν κυρίως στη βελτίωση των όρων διαβίωσης των κατοίκων, τη βελτίωση του δομημένου περιβάλλοντος, την προστασία και ανάδειξη των πολιτιστικών, ιστορικών, μορφολογικών και αισθητικών στοιχείων και χαρακτηριστικών της περιοχής.

(<http://www.minenv.gr>)

Περιοχές ανάπλασης είναι εκείνες οι περιοχές των εγκεκριμένων σχεδίων πόλεων ή οριοθετημένων οικισμών, στις οποίες διαπιστώνονται προβλήματα υποβάθμισης ή αλλοίωσης του οικιστικού περιβάλλοντος που δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν μόνο με τις συνήθεις πολεοδομικές διαδικασίες της αναθεώρησης του σχεδίου πόλεως και των όρων και περιορισμών δόμησης. Η περιοχή ανάπλασης μπορεί να περιλαμβάνει μία ή περισσότερες πολεοδομικές ενότητες ή τμήματα πολεοδομικών ενοτήτων.

Για να χαρακτηριστεί μια περιοχή ως περιοχή ανάπλασης πρέπει να υπάρχει έλλειψη προστασίας και ανάδειξης των ιστορικών, αρχαιολογικών και πολιτιστικών στοιχείων και δραστηριοτήτων της περιοχής.

Σύμφωνα με το Ν. 2508/1997 το θεσμικό αυτό πλαίσιο αντικατέστησε το Ν.1337/1983, ο οποίος έτυχε άμεσης και ευρύτατης εφαρμογής που στο πλαίσιο της Επιχείρησης Πολεοδομικής Ανασυγκρότησης (ΕΠΑ), εφοδίασε το σύνολο σχεδόν των οικισμών της χώρας με πληθυσμό πάνω από 2.000 κατοίκους με το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (ΓΠΣ) το οποίο «αναγνώρισε τις πραγματικές πόλεις» του 1982 και τις οργάνωσε πολεοδομικά κατά λειτουργικό τρόπο, εξασφαλίζοντας με τις επεκτάσεις τους, τους αναγκαίους χώρους τεχνικής και κοινωνικής υποδομής.

Το νέο θεσμικό πλαίσιο φιλοδοξεί να αποτελέσει ένα νέα «οδηγό» της βιώσιμης ανάπτυξης των πόλεων στη χωρική ενότητα των διοικητικών ορίων των «Καποδιστριακών» ΟΤΑ α' βαθμού. Τα νέα Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια (ΓΠΣ) ή τα Σχέδια Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης

(ΣΧΟΟΑΠ) καθορίζουν το πλαίσιο και τα μεγέθη της οικιστικής ανάπτυξης, την οργάνωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων, την προστασία των ευαίσθητων οικοσυστημάτων και περιοχών και γενικότερα ρυθμίζουν τις χρήσεις γης στα όρια του ΟΤΑ.

Διευρύνονται επίσης οι συνέπειες των ΓΠΣ αφού είναι άμεση η εφαρμογή και η δέσμευση των χρήσεων γης και του μέσου Συντελεστή δόμησης όχι μόνο στις περιοχές των επεκτάσεων αλλά και στις περιοχές που έχουν εγκεκριμένο ρυμοτομικό σχέδιο ή είναι περιοχές εντός οικισμών προϋφισταμένων του έτους 1923, με στόχο την ποιοτική αναβάθμιση του αστικού ιστού των πόλεων και την προστασία του «εξωαστικού» περιβάλλοντός τους.

Ιδιαίτερη έμφαση, δίνεται επίσης στις μελέτες ανάπλασης των πόλεων, χωρίς ωστόσο μέχρι σήμερα να έχουν προγραμματιστεί συστηματικά από την πολιτεία τέτοιες μελέτες (αναπλάσεων) ενώ δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί στο θεσμικό πλαίσιο η μεθοδολογία και τα θεσμικά εργαλεία που θα επιτρέψουν την εκπόνηση και υλοποίηση μελετών ανάπλασης.

(<http://www.minenv.gr>)

Η Θήβα όπως έχουμε αναφερθεί και σε προηγούμενο κεφάλαιο, είναι μια πόλη με πλούσιο ιστορικό ενδιαφέρον ,παρ όλα αυτά δεν έχουν γίνει σημαντικές κινήσεις προστασίας και ανάδειξης των αρχαιολογικών θησαυρών της περιοχής, πέραν του αρχαιολογικού της Μουσείου.

Παρακάτω θα δούμε τα προβλήματα - τις ασυμβατότητες που παρουσιάζονται στον μνημειακό χώρο της Θήβας, και χρήζουν άμεση παρέμβαση για την ανάδειξη του αρχαίου πολιτισμού.

4.2. Ανάδειξη αρχαιολογικών χώρων

- **Η «ζωντανή» προσέγγιση του πολιτισμού**

Η παθητική προσέγγιση μνημείων και έργων τέχνης δεν είναι πια ικανοποιητική. Τα τελευταία χρόνια υπάρχει διεθνώς ένα συνεχώς αυξανόμενο ενδιαφέρον για τηλεοπτικά προγράμματα που έχουν σχέση με την ιστορία και τον πολιτισμό. Η αύξηση στην κυκλοφορία ανάλογων περιοδικών και βιβλίων είναι εντυπωσιακή, όπως και η αύξηση στις επισκέψεις σχετικών ιστοσελίδων στο διαδίκτυο. Τα στοιχεία αυτά δείχνουν και τις τάσεις στα ενδιαφέροντα όλο

και μεγαλύτερου ποσοστού του πληθυσμού. Οδηγούν, όμως, και σε μεγάλες αλλαγές στον τρόπο που αντιμετωπίζεται η ιστορία και ο πολιτισμός.

Η καλύτερη (και οικονομικότερη) τουριστική προβολή ενός τόπου στηρίζεται στη διαφήμιση που προκύπτει από τη μεταφορά των εμπειριών των ίδιων των τουριστών στον προσωπικό και επαγγελματικό κύκλο τους, όταν επιστρέφουν στον τόπο τους. Επομένως, ένα κρίσιμο θέμα είναι τα προϊόντα που θα πάρουν μαζί τους κατά την επιστροφή – και θα τα επιδείξουν σε άλλους. Σε σχέση με τον πολιτισμό, τέτοια προϊόντα, παραδοσιακά, είναι τα βιβλία και οι φωτογραφίες (σε μορφή καρτ-ποστάλ). Έτσι μια οπτικοακουστική παρουσίαση του πολιτισμού ή του μύθου – πλήρως τεκμηριωμένη, αλλά ταυτόχρονα ελκυστική (και καθόλου σοβαροφανής) με χρήση των νέων τεχνολογιών θα μπορούσε να δημιουργεί τη δυνατότητα κάποιου είδους «συμμετοχής» των επισκεπτών σε διάφορες «δράσεις»: ο σημερινός επισκέπτης δεν θέλει να είναι μόνο παθητικός θεατής, θέλει να συμμετέχει.

- **Αξιοποίηση νέων τεχνολογιών**

Οι νέες μορφές επικοινωνίας (ηλεκτρονικά Μ.Μ.Ε. και ιδίως το Internet) θα επιτρέψουν, σ' ένα πολυπληθέστατο ανά τον κόσμο κοινό, διψασμένο για εμπειρίες και νέες ανακαλύψεις, να γνωρίσει, με βάση τον χάρτη, μια άλλη Ελλάδα, αυτή του πολιτισμού και του φυσικού κάλλους.

Βασικά εργαλεία για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού είναι οι νέες τεχνολογίες, όπου μπορούν να χρησιμοποιηθούν πολύ αποτελεσματικά για την προβολή του τόπου, την προσέλκυση τουριστών, την παρουσίαση της πολιτιστικής κληρονομιάς, αλλά και την κατασκευή πολιτιστικών - τουριστικών προϊόντων. Η υλοποίηση, η επιστασία και η παρακολούθηση έργων ανάπτυξης πληροφοριακών συστημάτων, φορητών και σταθερών, αλλά και αντίστοιχων υποδομών, με στόχο τη δημιουργία τοπικού ψηφιακού πολιτιστικού αποθέματος, μέσα στον σπουδαίο αρχαιολογικό χώρο της Θήβας. Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση καινοτόμων έργων και δράσεων πληροφορικής και επικοινωνιών με στόχο την ταυτόχρονη ηλεκτρονική προβολή και κάλυψη σημαντικών πολιτιστικών γεγονότων του Νομού στο διαδίκτυο και η ανάπτυξη επιστημονικού υλικού που θα χρησιμοποιηθεί στην παραγωγή αξιοποιήσιμων, ποιοτικά και οικονομικά, ηλεκτρονικών εκδόσεων με πολιτιστικό χαρακτήρα είναι θέματα που πρέπει να υλοποιηθούν.

4.3. Πρόταση του Ιδρύματος “Packard Humanities Institute (PHI) για τη Θήβα

Ίσως, το μέλλον των αρχαιολογικών θησαυρών της Θήβας να μην είναι τόσο δυσοίωνο, αν σκεφτεί κανείς ότι μία εκ των ισχυρότερων εταιρειών στον τομέα των ηλεκτρονικών υπολογιστών (η Hewlett Packard) ενδιαφέρθηκε να χρηματοδοτήσει εξ ολοκλήρου τις εργασίες ανάδειξης της Καδμείας (της πόλης που οχύρωσε ο ιδρυτής της ο Κάδμος). Αν και το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο αρνήθηκε την έγκριση εμπλοκής μιας ξένης εταιρείας στο θέμα, οι τοπικές αρχές της Θήβας επιμένουν και ζητούν πλέον από την κυβέρνηση να βοηθήσει προς αυτή την κατεύθυνση. Το εγχείρημα στηρίζει και η Επιτροπή Προσωπικοτήτων της Θήβας με επίτιμο πρόεδρο τον Αρχιεπίσκοπο Ιερώνυμο. (www.Kathimerini.gr)

Στη συνέχεια θα παραθέσουμε τις βασικότερες προτάσεις της σχετικά με την ανάδειξη των μνημειακών χώρων στη Θήβα.

Από το έτος 1997, με πρωτοβουλία του Dr. David Packard, Διευθυντή του Ιδρύματος, αρχαιολόγου με ειδίκευση στην Ελληνική εποχή του Χαλκού και με μεγάλο ενδιαφέρον για αρχαιολογική ανασκαφή στη Θήβα, πρότεινε την Ευρείας κλίμακας ανασκαφή στην Καδμεία με απώτερο σκοπό τη δημιουργία αρχαιολογικού πάρκου στη Θήβα.

Το ενδιαφέρον της προτάσεως συνίσταται, όχι μόνο στη δημιουργία του αρχαιολογικού πάρκου και στα από αυτή παραγόμενα επιστημονικά και τουριστικά οφέλη αλλά πολύ περισσότερο στο ότι το Ίδρυμα προτίθετο να αναλάβει το κόστος που θα απαιτούνταν για τις απαλλοτριώσεις τις ανασκαφές καθώς και τη χρηματοδότηση του όλου του εγχειρήματος.

Η πρόταση αυτή αφορά ένα πενταετές πλάνο, με ειδικά σχεδιασμένο κατ’ έτος χρονοδιάγραμμα, στο οποίο περιλαμβάνεται και δημιουργία ερευνητικού κέντρου στο χώρο πέριξ της Καδμείας με έξοδα φυσικά του ιδρύματος. Οι ανασκαφές και γενικότερα όλες οι εργασίες θα γίνουν από μικτή ομάδα Ελλήνων και Αμερικανών Αρχαιολόγων, με συνεργασία της Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών και του Διευθυντού αυτής Dr. John Camp, υπό τη Διεύθυνση του αρμόδιου τοπικού Εφόρου Αρχαιοτήτων κ. Αραβαντινού (Διευθυντής Θ’ Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων).

Δυστυχώς η πρόταση αυτή, σύμφωνα και με το ιστορικό ενεργειών, το οποίο συνέταξε ο κ. Camp, παλινδρόμησε στους δαιδάλους της Ελληνικής Γραφειοκρατίας, με απουσία πλήρη (όχι με ευθύνη δική της) της τοπικής κοινωνίας, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει εξέλιξη για πολλά χρόνια.

Πλέον το ζήτημα της υλοποίησης της πρότασης PACKARD, έχει μετατεθεί στην Θηβαϊκή κοινωνία και με πρωτοβουλία του Δημάρχου και των μελών της επιτροπής Διαχείρισης της πρότασης, γίνονται προσπάθειες για την ευόδωση της πρότασης αυτής.

Επειδή ο καιρός πλέον έχει ωριμάσει για την προώθηση του σχεδίου της δημιουργίας αρχαιολογικού πάρκου στην Καδμεία και παράλληλα ότι η δημιουργία του αποτελεί ζωτικού Θηβαϊκού συμφέροντος ζήτημα, θα πρέπει το συντομότερο δυνατό να καταρτισθεί η πρόταση, βασιζόμενη έστω στην αρχική πρόταση του Ιδρύματος και να υποβληθεί στο Υπουργείο Πολιτισμού, αν είναι δυνατό μέχρι το τέλος Σεπτεμβρίου.

Στα πλαίσια αυτά λοιπόν οφείλουν όλοι (Τοπικοί Φορείς, Πολιτεία) να κινηθούν τάχιστα έτσι ώστε να υποβληθεί το σχέδιο ως απαίτηση της πόλης πλέον, περιβλημένο με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου, στην οποία θα παραβρίσκονται όλοι οι τοπικοί φορείς.

Το Ινστιτούτο Κλασικών Μελετών Packard (PHI) έχει προτείνει ένα τεράστιο αρχαιολογικό ερευνητικό έργο με σκοπό την ανασκαφή ενός βασικού τμήματος της Καδμείας, της ακρόπολης της Αρχαίας Θήβας. Ο Διευθυντής του Ινστιτούτου, David W. Packard, έχει αξιοσημείωτη εξειδίκευση στην Ελληνική Εποχή του Χαλκού και ένα μακροχρόνιο και άσβεστο ενδιαφέρον για την εξερεύνηση συγκεκριμένα της Θήβας.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το Ινστιτούτο έχει εδραιωμένο ενδιαφέρον και δέσμευση πάνω στις αρχαιολογικές εκσκαφές, δημοσιεύσεις, διατήρηση και διαφύλαξη αρχαιοτήτων στην Μεσόγειο.

(<http://thivapress-deltiatypoy.blogspot.com>)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Σχολιασμοί για την σημερινή κατάσταση του ιστορικού κέντρου της Θήβας

Ο επισκέπτης της Θήβας σήμερα, έτσι όπως την αντικρίζει από μακριά, πνιγμένη στις πολυώροφες οικοδομές, δύσκολα υποπτεύεται πως στον κεντρικό λόφο, κάτω από τη σύγχρονη πόλη, βρίσκεται η μεγαλύτερη σε έκταση ακρόπολη της μυκηναϊκής Ελλάδος- ένα από τα λαμπρότερα κέντρα του μυκηναϊκού κόσμου, δεύτερο σε δύναμη μετά τις Μυκήνες, αν όχι ισάξιο, όπως φάνηκε αναμφίβολα από τα ευρήματα των ανασκαφών, που δικαιώνουν απόλυτα τη θέση της Θήβας στις παραδόσεις και τη μυθολογία. Δυστυχώς το μεγαλύτερο τμήμα της μυκηναϊκής ακροπόλεως και του ανακτόρου, που η ανασκαφή του θα προσφέρει πολύτιμα στοιχεία για τη μελέτη της Μυκηναϊκής Εποχής, βρίσκεται ακόμη ανεξερεύνητο κάτω από το κέντρο της σύγχρονης Θήβας. Ο κίνδυνος να χαθεί για πάντα είναι μεγάλος, αν συνεχιστεί με τον ίδιο ρυθμό και χωρίς έλεγχο η ανοικοδόμηση της πόλεως. Είναι γνωστό πόσους κινδύνους διατρέχουν τα αρχαία λείψανα από τις σύγχρονες μεθόδους εκσκαφών για θεμελίωση με βαριά μηχανικά μέσα. Οι αρχαιολόγοι που εργάστηκαν στη Θήβα γνωρίζουν πολύ καλά ότι είναι πρακτικά αδύνατο με τις συνθήκες αυτές, και μάλιστα πολύ συχνά παράλληλα με τις οικοδομικές εργασίες, να γίνει επιστημονική ανασκαφική έρευνα στα διάφορα οικόπεδα της πόλεως. Γνωρίζουν όμως επίσης πολύ καλά ότι κάθε σπιθαμή της θηβαϊκής γης μπορεί να κρύβει θησαυρούς ανυπολόγιστης επιστημονικής αξίας και έχουν αγωνιστεί υπεράνθρωπα για να σώσουν ό,τι ήταν δυνατό. Το Μουσείο της πόλης με τα λαμπρά του μυκηναϊκά και άλλα εκθέματα αποτελεί αδιάψευστη μαρτυρία.

Το σημερινό ζωντανό πρόβλημα της Θήβας είναι βέβαια η ανάπτυξη και η ανάδειξή της σε σύγχρονη πόλη. Και ποτέ δεν αμφισβητήθηκε το δικαίωμα αυτό στους κατοίκους της. Η ανάδειξη όμως αυτή δε θα πρέπει να γίνει με το βαρύ τίμημα της απώλειας του λαμπρού παρελθόντος της πόλης.

Η σημασία της αρχαίας Θήβας είναι παγκόσμια και η διάσωσή της επιτακτική. Επιβάλλεται, αλλά και επείγει να βρεθεί η λύση, που θα προασπίσει τα αρχαία μνημεία της Καδμείας και θα δώσει διέξοδο στην ανάπτυξη της σημερινής πόλης προς άλλες κατευθύνσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Φωτογραφικό υλικό από τους Μνημειακούς Δημόσιους χώρους στο Ιστορικό Κέντρο της Θήβας

Εικ. 6.1: Μυκηναϊκό Ανάκτορο Θηβών “Καδμείο”

Εικ. 6.2: Αρχαιολογικός χώρος “Καδμείο”

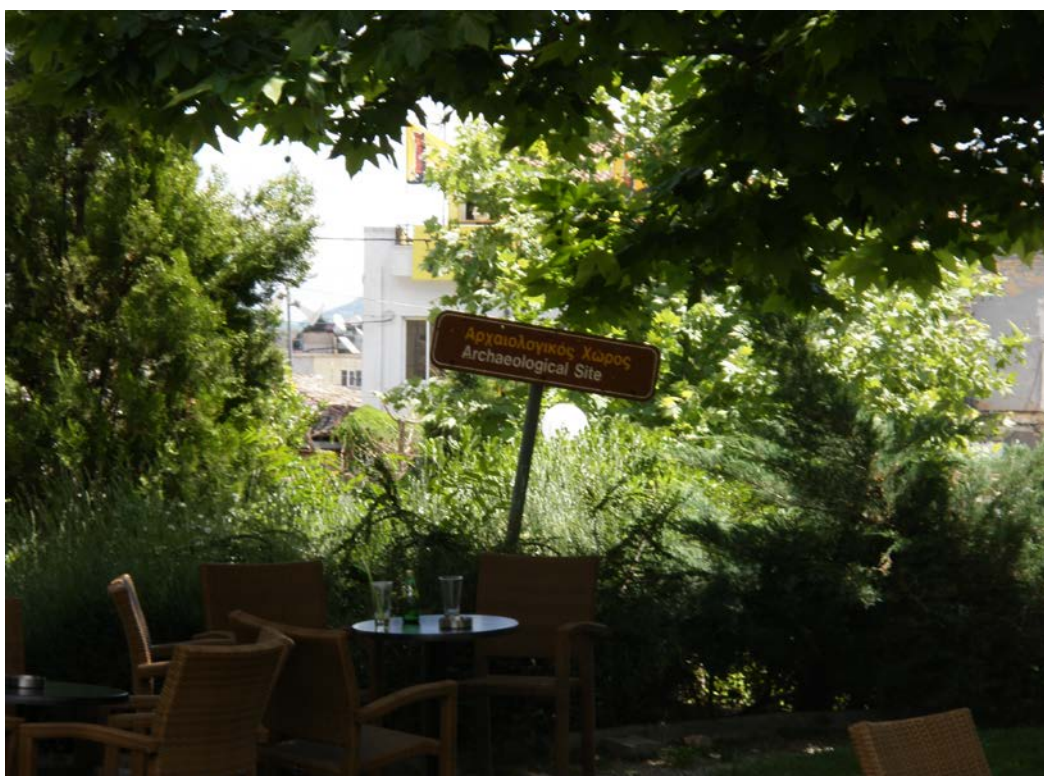
Εικ. 6.3: Αρχαιολογικός χώρος “Καδμείο”

Εικ. 6.4: Αρχαιολογικός χώρος “Καδμείο”

Εικ. 6.5: Αρχαιολογικός χώρος “Καδμείο”

Εικ. 6.6: Αρχαιολογικός χώρος “Καδμείο”

Εικ. 6.7

Εικ. 6.8

Εικ. 6.9: Οπλοθήκη

Εικ. 6.10

Εικ. 6.11

Εικ. 6.12

Εικ. 6.13

Εικ. 6.14

Εικ. 6.15

Εικ. 6.16

Εικ. 6.17

Εικ. 6.18

Εικ. 6.19

Εικ. 6.20

Εικ. 6.21

Εικ. 6.22

Εικ. 6.23

Εικ. 6.24

Εικ. 6.25

Εικ. 6.26

Εικ. 6.27

Εικ. 6.28

Σχολιασμός φωτογραφικού υλικού

Οι παραπάνω φωτογραφίες είναι από επιτόπιες επισκέψεις μας τον Οκτώβριο 2009 και τον Μάρτιο 2010 στο περίμετρο των Μνημειακών Δημοσίων χώρων στο Ιστορικό Κέντρο της Θήβας.

Όπως βλέπουμε τα περισσότερα αρχαιολογικά ευρήματα στο κέντρο της Θήβας έχουν καλυφθεί παράνομα με χλοοτάπητα, μένουν ανεκμετάλλευτα, είτε για την προστασία τους, είτε προς όφελος εμπορικών σκοπών. Πέρα των περιφραγμένων αρχαιοτήτων υπάρχουν και απροστάτευτα μέσα στην κεντρική αγορά, επιτρέποντας τη δόμηση γύρω από αυτά.

Παρατηρούμε τις ασυμβατότητες που παρουσιάζουν τα εμπορικά καταστήματα γύρω από τις αρχαιότητες (εικ. 6.2, 6.3, 6.4).

Στις εικόνες 6.7, 6.8 παρατηρούμε μνημεία χωρίς όμως την στοιχειώδη προστασία.

Στις εικόνες 6.9, 6.10, 6.11, 6.12, 6.13, 6.14 βλέπουμε τον αρχαιολογικό χώρο της οπλοθήκης προέκταση του μυκηναϊκού ανακτόρου.

Στις εικόνες 6.15, 6.16, 6.17, 6.18, 6.19 βλέπουμε την εγκατάλειψη του αρχαίου μνημείου από της δημόσιες αρχές, αφού και η στοιχειώδη περίφραξη για την προστασία του είναι ανύπαρκτη. Πέραν της εγκατάλειψης, αυτό που συναντήσαμε σε όλα τα αρχαία μνημεία είναι τα σκουπίδια. Τα αρχαία μνημεία στο ιστορικό κέντρο της Θήβας έχουν και τη χρήση σκουπιδότοπου.

Όπως είπαμε και σε προηγούμενο κεφάλαιο τα θεμέλια της νέας Θήβας είναι η αρχαία Θήβα, πράγμα το οποίο φαίνεται στην επόμενη εικόνα (εικ. 6.20), όπου παρουσιάζεται η ασυνειδησία ορισμένων πολιτών που επιδιώκουν να «κρύψουν» σημαντικό μέρος της δημόσιας περιουσίας προς ιδιωτικό τους όφελος.

Σύμφωνα με την ιστορία η Θήβα είχε επτά πύλες, μια από αυτές σήμερα είναι ο προαύλιος χώρος μια πολυκατοικίας (εικ. 6.21, 6.22).

Στις εικόνες 6.23 και 6.24 παρατηρούμε μια στοιχειώδη ανάδειξη του αρχαιολογικού χώρου, προσβάσιμη προς τους ενδιαφερόμενους πολίτες, χωρίς όμως να υπάρχει η απαραίτητη σήμανση για την κατανόηση και λειτουργία του αρχαιολογικού μνημείου καθώς επίσης και η αναγκαία καθαριότητα του χώρου.

Στις εικόνες 6.25 και 6.26 βλέπουμε τα αρχαία μνημεία απροστάτευτα από τις φθορές, στα θεμέλια της νομαρχίας.

Στις εικόνες 6.27 και 6.28 παρατηρούμε έναν αρχαίο κόσμο «θαμμένο» μέσα στη βλάστηση των οικοπέδων, περιμετρικά του ιστορικού κέντρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Προτάσεις ενοποίησης, ανασκαφών, ανάπλασης στο ιστορικό κέντρο της Θήβας

Κύριο μέλημα όλων είναι να αναδειχθούν και να ενοποιηθούν τα μνημεία και οι αρχαιολογικοί χώροι στο ιστορικό κέντρο της Θήβας.

- ✓ Όλες οι αναπλάσεις πρέπει να γίνουν με τέτοιο τρόπο ώστε να γίνεται αντιληπτή στον επισκέπτη η αρχική μορφή και λειτουργία των μνημείων και των αρχαιολογικών ευρημάτων της Θήβας.
- ✓ Δημιουργία περιφερειακού δρόμου έτσι ώστε το κέντρο της Θήβας να πεζοδρομηθεί. Με αποτέλεσμα την ενοποίηση του ιστορικού κέντρου. (βλ. Χάρτη ανάπλασης)
- ✓ Πεζοδρόμηση των οδών γύρω από τις αρχαιότητες, αναπλάσεις σε δρόμους και πλατείες, έτσι ώστε οι παρεμβάσεις αυτές να διευκολύνουν την πρόσβαση στα αρχαιολογικά μνημεία. (βλ. Χάρτη ανάπλασης)
- ✓ Βελτίωση της εικόνας της πόλης με ήπιες παρεμβάσεις, όπως ο ευπρεπισμός δημοσίων χώρων, η αισθητική αναβάθμιση τυφλών τοίχων, η ανάδειξη χώρων με ειδική σήμανση πορείας.
- ✓ Δημιουργία νέων πλατειών και νέων δημόσιων χώρων όπως το μουσείο. Μέρη στα οποία θα μπορεί να ψυχαγωγηθεί ο επισκέπτης.
- ✓ Δημιουργία κέντρου ξενάγησης, καθώς και τοποθέτηση σημάνσεων, που θα έχουν τη λειτουργία οδηγών έτσι ώστε να γίνεται κατανοητή από τον επισκέπτη η λειτουργία των αρχαιοτήτων.
- ✓ Τοποθέτηση του κατάλληλου φωτισμού, για την ανάδειξη των αρχαιοτήτων σε όποιο σημείο της πόλης και να βρίσκονται.
- ✓ Επιμελής καθαρισμός από την αρμόδια δημοτική υπηρεσία, καθώς και φύλαξη των αρχαιοτήτων.
- ✓ Καθαίρεση διαφημιστικών πινακίδων-επιγραφών. Το πρόγραμμα καθαίρεσης διαφημιστικών πινακίδων παρουσιάζει εξαιρετικές δυσκολίες στην εφαρμογή του, έχει όμως εντυπωσιακά αποτελέσματα για την ανάδειξη των κτιρίων και την εικόνα της πόλης.
- ✓ Οι αρχαιότητες που βρίσκονται στις «αυλές» οικοδομών να αναδειχτούν, (με φωτισμό και σήμανση) έτσι ώστε να μπορεί να τις κατανοεί ο

επισκέπτης. Και σε όσες βρίσκονται στα θεμέλια αυτών και παραμένουν εμφανή, να τοποθετείται προστατευτικό τζάμι για να αποφευχθούν οι φθορές.

- ✓ Δημιουργία ραμπών για άτομα με κινητικά προβλήματα και όδευση τυφλών. Τα τελευταία χρόνια γίνεται μια μεγάλη προσπάθεια να δημιουργηθούν στους κοινόχρηστους χώρους και το αστικό πεδίο κατάλληλες συνθήκες για να διευκολύνουν τη μετακίνηση των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Στο πλαίσιο αυτής της προσπάθειας εντάσσονται οι οδηγίες που αφορούν στις προδιαγραφές της χάραξης οδηγού για τα άτομα με ειδικές ανάγκες όρασης. Συγκεκριμένα, σε όλους τους κοινόχρηστους χώρους που προορίζονται για την κυκλοφορία πεζών «επιβάλλεται η κατασκευή οδηγού τυφλών» (Αποφ. ΥΠ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. 52488/16-11-2001). Ο οδηγός αυτός κατασκευάζεται με έγχρωμες τετράγωνες πλάκες πεζοδρομίου οι οποίες διαφοροποιούνται ως προς τα ανάγλυφα σχέδιά τους και το χρωματισμό τους.

Πολλές περιοχές του ιστορικού κέντρου της Θήβας έχουν θεωρηθεί ως πιθανές για εξερεύνηση. Παρουσιάζουμε στη συνέχεια κάποιες απ' αυτές με σκοπό την πιθανή απόκτησή τους, ανασκαφή τους.

α) Άμεσα διαθέσιμα αγροτεμάχια τα οποία ήδη έχουν εκσκαφτεί μερικώς

1. Αγροτεμάχιο στην ανατολική κατάληξη της Οιδίποδος, το οποίο έχει εκσκαφτεί μερικώς από την Εφορεία γύρω στο 1980, και το οποίο ανήκει στο Δήμο Θηβαίων και αρχικά προοριζόταν για εγκατάσταση δημοτικού σχολείου.
2. Το ανατολικό μισό του τετραγώνου οροθετημένο από τις οδούς Ζεγγίνη, Πελοπίδα και Αντιγόνης. Σε αυτή την περιοχή γνωστή ως «οπλοστάσιο». Προηγούμενες εκσκαφές έχουν αναδείξει σκαλιστά ελεφαντόδοντα, πίνακες με Γραμμική Β, και Μεσσελαδικούς τάφους. Μία γωνιακή οικία έχει απαλλοτριωθεί και είναι έτοιμη για κατεδάφιση ενώ δύο ή τρεις οικίες που απομένουν μπορούν να αποκτηθούν χωρίς ιδιαίτερη προσπάθεια.

β) Η περιοχή της νέας αγοράς (το δυτικό μισό του τετραγώνου που οροθετείται από τις οδούς Αντιγόνης, Επαμεινώνδα και Βουρδουμπά)

Αυτή η περιοχή συνορεύει με το “παλάτι του Κάδμου” που είχε αποκαλυφθεί μετά τις εκσκαφές του Κεραμόπουλου στις αρχές του 20ου αιώνα (μνημειώδη τείχη, αποχαιρετιστήρια βάζα με Γραμμική Β) και με την περιοχή που είχε εξερευνηθεί από την Ε. Τουλούπα κατά το 1960 (κυκλικές σφραγίδες με πολύτιμους λίθους lapis lazuli). Επίσης εκτιμάται ότι η νέα αγορά πρέπει να υπέρκειται στο δυτικό μισό του μεσαιωνικού παλατιού. Ημιδημόσια γη η οποία θα μπορούσε να αποκτηθεί σχεδόν αμέσως.

γ) Το αμέσως νότια τετράγωνο από το τετράγωνο Β, οροθετημένο από τις οδούς Αντιγόνης, Επαμεινώνδα, Οιδίποδος και Πινδάρου

Επί το πλείστον αυτό το τετράγωνο καταλαμβάνεται από μικρές – ή διώροφες οικίες, εκ των οποίων οι μισές ανήκουν ήδη στο κράτος.

Αυτές οι περιοχές θα αναδείξουν ένα σημαντικό μέρος του κέντρου του λόφου καθώς και τις ανατολικές του πλαγιές, εντός του αρχαίου τείχους, όπου είναι γνωστό ότι έχει μεγάλο βάθος. Η ανασκαφή αυτών των περιοχών θα προσδιόριζαν και την περαιτέρω επέκταση των εκσκαφών. Κάλιστα μπορεί να εξερευνηθούν και άλλες περιοχές ή αγροτεμάχια ιδιαίτερου ενδιαφέροντος.

Ανασκαφές

Θεωρείται ότι οι δύο ομάδες, τουλάχιστον στην αρχή, θα εργάζονται ξεχωριστά, με σκοπό την ολοκληρώνουν όσο δυνατόν μεγαλύτερο μέρος των εργασιών. Δεν υπάρχει προφανής λόγος που να μην επιτρέπει στις ομάδες να σκάβουν συνεχόμενα ή παράλληλα κατά την διάρκεια του έτους επαρκής ανασκαφές θα διεξάγονται κάθε χρόνο για να διασφαλίσουν την χρήσιμη εργασία ετήσιου εργατικού δυναμικού. Προσδοκούμε πως θα αναπτυχθεί μια κοινή ικανοποιητική μέθοδος καταγραφής των περιοχών καθώς και ένας κατάλογος καταγραφής των αντικειμένων, παρά τις διαφορές στην γλώσσα.

Σχεδιασμός

Χωρίς να υπάρχει επίσημη συμφωνία της Ελλάδας, αλλά παρ’ όλα αυτά ένας γενικός σχεδιασμός για το πώς θα προχωρήσουν οι διαδικασίες είναι χρήσιμος. Μόλις υπάρξει η σύμφωνη γνώμη από την πολιτεία, πιστεύουμε ότι

όλα θα κυλήσουν πολύ γρήγορα. Για τα πέντε πρώτα χρόνια σύμφωνα με την πρόταση προσδοκούνται τα ακόλουθα:

- α. Αρχαιολογικοί χώροι: Ξεχορτάρισμα, καθαρισμός και σχεδίαση όλων των ανοιχτών αρχαιολογικών εκτάσεων στην Καδμεία. Αξιολόγηση της Καδμείας και σχεδίαση των περιόδων και για τις ανοιχτές αρχαιολογικές εκτάσεις, αλλά και εκείνες που έχουν θαφτεί ξανά και έχουν αναδειχθεί με κάποιον τρόπο. Τοποθέτηση πλέγματος σε όλους τους αρχαιολογικούς χώρους, προσδιορισμός αξιόπιστων σημείων αναφοράς.
- β. Καθώς στην πόλη της Θήβας έχει γίνει πολύ σημαντική δουλειά όσον αφορά τις ανασκαφές, την αποθήκευση και την συντήρηση των ευρημάτων, η κατοχύρωση και υποστήριξη αυτών των προοδύων εργασιών θα πρέπει να παγιωθεί.

Για τα πέντε έτη θα ακολουθηθεί το εξής χρονοδιάγραμμα:

- **1ο Έτος:** Ξεκινούν οι ομαδικές παράλληλες ανασκαφές, σε μικρή κλίμακα, είτε σε παρακείμενες ή σε ξεχωριστές εκτάσεις. Καταγραφή, μεταφορά και εξασφάλιση των ευρημάτων, αποθήκευση, καθαρισμός και μελέτη των κεραμικών αντικειμένων, χρήση τεχνολογίας, συντήρηση και φωτογράφιση των αντικειμένων.

Πιθανές περιοχές για ανασκαφή: στις ήδη ανασκαμμένες εκτάσεις κομμάτια που είναι ακόμα ανεξερεύνητα, στην γωνία των οδών Ζεγγίνη και Πελοπίδα (το κτίριο που υπάρχει εκεί έχει απαλλοτριωθεί αλλά υπάρχουν οικονομικές εκκρεμότητες), ανατολική κατάληξη της οδού Οιδίποδος, βόρεια πλευρά του Ισμήνιου Λόφου (Δημοτική ιδιοκτησία) και η περιοχή γύρω από την πύλη της Ηλέκτρας.

Αγορά και κατεδάφιση στην νέα αγορά στο κέντρο της πόλης κατά μήκος των οδών Αντιγόνης, Επαμεινώνδα και Βουρδουμπά. Έναρξη διαδικασιών για αγορά ή απαλλοτρίωση για το επόμενο νότιο τετράγωνο, που οριοθετείται από τις οδούς Αντιγόνης, Επαμεινώνδα, Πινδάρου και Οιδίποδος.

Κέντρο Ερευνών: Επιλογή χώρου κατασκευής του, απόκτηση γης, προετοιμασία αρχιτεκτονικών και μηχανολογικών σχεδίων, άδεια πολεοδομίας. Οι ίδιες διαδικασίες πρέπει να ακολουθηθούν και για την κατασκευή των αποθηκών.

- **2ο έτος:** Οι παράλληλες ανασκαφές συνεχίζονται στις ήδη ανοιχτές εκτάσεις, και αν οι συνθήκες το επιτρέπουν (διαθέσιμο προσωπικό, διαθέσιμοι χώροι εργασίας, κατεδάφιση κτιρίων) μπορούν να αρχίσουν και στη νέα αγορά της πόλης, με δύο ομάδες που θα δουλεύουν σε παρακείμενες εκτάσεις. Πιθανών να γίνουν οι κατεδαφίσεις στο νότιο τετράγωνο. Κατασκευή του Κέντρου Ερευνών.
- **3ο Έτος:** Συνεχίζονται οι παράλληλες ανασκαφές σε κάποιες ή και σε όλες τις προσδιορισμένες περιοχές: στους ανασκαμμένους χώρους, στην νέα αγορά, στο νότιο τετράγωνο.
- **4ο-5ο Έτος:** Συνέχιση των ανασκαφών. Καθορισμός αν και ποιες άλλες περιοχές πρέπει να αποκτηθούν.

Το πιο σημαντικό όμως, πέρα από κάθε πρόταση ανάπλασης είναι η πρόληψη, έτσι ώστε να μην αντιμετωπιστούν ξανά και ξανά τα ίδια προβλήματα με αυτά που παρουσιάσαμε παραπάνω μέσα από το φωτογραφικό μας υλικό. Δηλαδή, να γίνεται αυτοψία από Επιτροπή Πολεοδομικού και Αρχιτεκτονικού Ελέγχου (ΕΠΑΕ) για όλα τα κτίρια εντός και εκτός σχεδίου, που ανεγείρονται ή κατεδαφίζονται ή επισκευάζονται ή πραγματοποιείται προσθήκη, κατά μήκος οδών που οδεύουν προς αρχαιολογικούς χώρους καθώς και σε ζώνες ιδιαίτερης ιστορικής σημασίας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο πολιτιστικός τουρισμός είναι υπόθεση εξαιρετικά σύνθετη και πολυδιάστατη και οφείλουμε να την αντιληφθούν όλοι οι εμπλεκόμενοι. Αποτελεί το συγκριτικό μας πλεονέκτημα έναντι άλλων χωρών που επίσης υποδέχονται τουριστικό ρεύμα. Είναι η ιστορία, τα μνημεία και η παράδοσή της Ελλάδας που εγγυώνται μια αξιόλογη και βιώσιμη ανάπτυξη του σύγχρονου πολιτιστικού τουρισμού, που θα διαθέτει το συγκριτικό εκείνο πλεονέκτημα ενός απaráμιλλου και διαφορετικού τουριστικού προϊόντος.

Συνοψίζοντας προτείνουμε καινοτομία στην προβολή των πολιτιστικών τόπων. Καινοτομία που στοχεύει στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος μιας περιοχής και των επιχειρήσεων που το παράγουν πρέπει να στοχεύει στην υλοποίηση του τρίπτυχου: ποιότητα -διαφοροποίηση- αυθεντικότητα, με την ενσωμάτωση τοπικών παραδοσιακών πολιτιστικών και πολιτισμικών στοιχείων της περιοχής υποδοχής στο τουριστικό προϊόν, όπως αποτυπώνονται στο τρόπο ζωής των κατοίκων.

Το ιδανικό είναι να εξασφαλίζεται μια λειτουργική διασύνδεση του πολιτισμού με την ανταγωνιστικότητα ώστε να υπάρξει ολοκληρωμένη στρατηγική σύνδεσης των έργων πολιτισμού με τα έργα του τουρισμού με στόχο την αύξηση του πολιτιστικού τουρισμού.

Από την παρουσίαση της πρότασης του Ιδρύματος ΡΗΙ βλέπουμε ότι είναι μία ιστορικής σημασίας ευκαιρία για την ανάδειξη των αρχαιοτήτων της Θήβας με την ενοποίησή τους.

Η υλοποίηση της πρότασης αυτής συμπεριλαμβανομένου επίσης και των προτάσεών μας που αναλύθηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο θα αλλάξει τα χαρακτηριστικά της πόλης της Θήβας, θα αναβαθμίσει την ποιότητα της ζωής των ανθρώπων και θα ενισχύσει σημαντικά την τοπική οικονομία, καθώς πλέον η τουριστική ανάπτυξη θα δώσει νέα πνοή σε επενδύσεις και παρεχόμενες υπηρεσίες, τις οποίες η πόλη έχει ζωτική ανάγκη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γεωργίου Ε., (2004), Πελοπίδας, Θηβαίος στρατηγός. Εκδόσεις Βολονάκη.
- Δημακοπούλου Κ. και Κόνσολα Ν., (2003). Αρχαιολογικό Μουσείο της Θήβας. Οδηγός. Υπουργείο Πολιτισμού. Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων.
- Δημοτική Επιχείρηση Κοινωνικής Καλλιτεχνικής Επικοινωνίας (ΔΕΚΚΑ-Ε Δήμου Θηβαίων)
- Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα Σεμέλη. Υπουργείο Πολιτισμού. Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων. Θήβα.
- Κόνσολα Ν., (1981). Προμυκηναϊκή Θήβα. Χωροταξική και οικιστική διάρθρωση. Διδακτορική διατριβή - Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Φιλοσοφική Σχολή.
- Κουδούνη Α., (2006). Θεσμικό πλαίσιο Γενικών Πολεοδομικών Σχεδίων (ΓΠΣ) και Σχεδίων Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης (ΣΧΟΟΑΠ). Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο.
- Μπλούφα-Κεσοπούλου Α., (2007). Χρόνια δόξας. Αθήνα-Σπάρτη-Θήβα. Εκδόσεις Αγγελάκη.
- Τσάκου-Κονβερτίνα Τ., (2003). Εγκυκλοπαίδεια της αρχαίας Βοιωτίας. Εκδόσεις Πάρολος.
- Τσεβάς Γ., (2006). Ιστορία της Θήβας και της Βοιωτίας. Από τα αρχαιότερα χρόνια μέχρι σήμερα. Εκδόσεις Οδυσσέας.

Ίντερνετ

<http://el.wikipedia.org/wiki/Θήβα>

<http://www.ekataios.gr/materials/arxeologika>.

Άρθρο του Δημήτρη Ρηγόπουλου. Το μοντέρνο κάλλος της αρχαίας Θήβας (11.05.2008)

<http://www.byzsym.org>

(www.Kathimerini.gr: ημερομηνία δημοσίευσης 5-4-2008)

<http://www.minenv.gr/1/13/131/13108/g13108250808.html>

Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής

<http://www.thiva.gr/portal/page/portal/dimosThivas/history/>

http://thivapress-deltiatypoy.blogspot.com/2009_08_01_archive.html

<http://www.yppo.gr>

Εγκύκλιοι - Νόμοι - ΦΕΚ

- Εγκύκλιος 27/25-6-1997: Τροποποίηση του άρθρου 25 υπ' αρ. 3046/304/3,2,89 (ΦΕΚ 59Δ/89) Απόφασης περί κτιριοδομικού κανονισμού.
- Ν. 2508/1997 (ΦΕΚ 124 Α) για τη Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας.
- ΦΕΚ 153/28-6-2002: Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς.
- ΦΕΚ 308/18-5-1984: Έγκριση του ρυμοτομικού σχεδίου οικισμών Θηβών (Βοιωτίας) υφισταμένων προ του έτους 1923, τροποποίηση του ρυμοτομικού σχεδίου Θηβών και καθορισμού των όρων και περιορισμών δομήσεως αυτών.
- ΦΕΚ 54/9-3-1983: Αναθεώρηση και επέκταση του ρυμοτομικού σχεδίου Θηβών, επιβολή προκηπίων και τροποποίηση των όρων και περιορισμών δόμησης των οικοπέδων του.
- ΦΕΚ 718/27-12-1979: Περί αναθεωρήσεως και επεκτάσεως του ρυμοτομικού σχεδίων Θηβών, επιβολής στοών και προκηπίων και καθορισμού των όρων και περιορισμών δομήσεως των οικοπέδων αυτού.